

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ «ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»
ЦЕНТР ПІДГОТОВКИ МАГІСТРІВ ПУБЛІЧНОЇ СЛУЖБИ
І ПРОФЕСІЙНИХ СУДДІВ

КАФЕДРА АДМІНІСТРАТИВНОГО І ФІНАНСОВОГО ПРАВА

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на тему:

**«АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС
ДИПЛОМАТИЧНОГО СЛУЖБОВЦЯ»**

Виконав: здобувач вищої освіти 2 курсу
кваліфікація магістр

галузь знань 28 «Публічне управління та
адміністрування»,

спеціальність 281 «Публічне управління та
адміністрування»

Чорний Владислав Миколайович

(ПБ)

Науковий керівник: к.ю.н., доцент
Даниленко-Негара Юлія Сергіївна

(ПБ)

Рецензент: д.ю.н., професор
Біла-Тіунова Любов Романівна

Одеса – 2024 р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
 РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДИПЛОМАТИЧНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ	10
1.1 Поняття, ознаки та система дипломатичної служби	10
1.2 Принципи та функції дипломатичної служби	23
1.3 Нормативно-правове регулювання дипломатичної служби	38
 РОЗДІЛ 2. ХАРАКТЕРИСТИКА ПРАВОВОГО СТАТУСУ ДИПЛОМАТИЧНОГО СЛУЖБОВЦЯ	44
2.1 Особливості набуття правового статусу дипломатичного службовця.....	44
2.2 Права, обов'язки та юридична відповідальність дипломатичного службовця	48
2.3 Гарантії реалізації правового статусу дипломатичного службовця.....	54
 РОЗДІЛ 3. ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ДОБОРУ КАДРІВ ТА ПРОХОДЖЕННЯ ДИПЛОМАТИЧНОЇ СЛУЖБИ	59
 ВИСНОВКИ.....	77
 СПИСКИ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	82
 ДОДАТКИ.....	94

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Здатність бути активним суб'єктом міжнародних відносин є однією з важливих функцій держави, і вона визначає її характеристики на міжнародній арені. У цьому контексті важливу роль у системі органів державної влади України відіграє дипломатична служба. Вона гарантує діяльність держави на міжнародному рівні, визначає статус держави серед інших держав-партнерів, встановлює дипломатичні відносини та гарантує захист прав і свобод громадян України за кордоном. Особливо важливими питання функціонування міждержавних відносин для України є в період війни та військової агресії ворога. Крім того, успішність реалізації зовнішньої політики України значною мірою залежить від ефективної роботи дипломатичної служби. Вона відіграє ключову роль у досягненні стратегічних цілей країни, зокрема у процесі набуття повноправного членства в Європейському Союзі та НАТО, захисті національних інтересів на міжнародній арені, а також у забезпеченні прав та інтересів українських громадян за кордоном.

Важливо пам'ятати, що будь-яку публічну інституцію представляють, у першу чергу, кадри, власне ті, хто займають посади у сфері дипломатичної служби та виконують професійні повноваження. Відповідно, вивчення статусу та особливостей роботи службовців, що представляють сферу дипломатичної служби є важливим для розкриття теми дослідження та з'ясування особливостей подальшого реформування публічної служби. Саме тому важливим в межах магістерського дослідження є дослідити не лише певні особливості дипломатичної служби, але й, визначити правовий статус дипломатичних службовців. Вивчення зарубіжного досвіду є важливим у контексті визначення подальших пріоритетів розбудови та розвитку дипломатичної служби України.

Загалом, особливість адміністративно-правового регулювання діяльності дипломатичної служби України обумовлена тим, що на нього

впливає декілька правових систем – міжнародна, національна і правова система країни перебування. Проблеми виникають також і з тим, що діяльність дипломатичної служби України у національному законодавстві має подвійне врегулювання, оскільки дипломатична служба входить також і до системи державної служби. Так, у 2015 році був прийнятий новий Закон України «Про державну службу», а у 2018 – Закон «Про дипломатичну службу України». Зрозуміло, що введені зміни потребують не тільки практичної реалізації, але й наукового аналізу та оцінки.

У своїх працях вітчизняні науковці висвітлювали різні аспекти дипломатичної служби України, зокрема, конституційні, адміністративні, міжнародні. Варто зауважити, що правовий статус дипломатичної служби чи статус дипломатичного службовця були предметом дослідження таких учених як: В. Авер'янов, Т. Биркович, Л. Біла-Тіунова, Б. Гуменюк, Ю. Даниленко, Л. Заболотна, А. Зінченко, В. Кондратюк, А. Коровайко, Е. Кучманенко, О. Макаренко, М. Марущак, І. Овсій, О. Сторожук, С. Федчишин та інших. Питанням визначення особливостей функціонування дипломатичної служби також займалися зарубіжні науковці, зокрема: Г. Беррідж, У. Бланк, Ч. Джіллеспі, Ж. Камбон, Н. Кралев, І. Нойман, Г. Нікольсон, Е. Сатоу та ін. При цьому нагальними проблемами правового регулювання діяльності дипломатичної служби України залишається відсутність уніфікованого підходу до розуміння та закріплення особливостей адміністративного статусу і, відповідно планів виконання, необхідність делегування повноважень з адміністрації Президента щодо призначення дипломатичного корпусу на МЗС тощо.

Також варто пам'ятати, що одна з головних вимог, що ставить Європейський Союз (ЄС) перед країнами, які прагнуть до членства – це адаптація державної служби до стандартів ЄС, а особливо у сфері дипломатичних відносин. Це означає, що службовці мають працювати відповідно до принципів прозорості, ефективності, недискримінації, неприбутковості та рівності. Виходячи із викладеного, актуальність обраної

проблеми зумовлена низкою обставин. *По-перше*, активні процеси євроінтеграції, що відбуваються сьогодні в Україні, в тому числі і процеси оптимізації інституту державної служби до стандартів ЄС.

По-друге, підтверджується особлива актуальність щодо питання удосконалення та оптимізації у сфері дипломатичної служби та практичної діяльності дипломатичних публічних службовців.

Нормативно-правова основа магістерського дослідження.

Магістерська робота базується на положеннях Конституції України, Кодексу України про адміністративні правопорушення, Закону України «Про державну службу» 2015 р., Закону України «Про дипломатичну службу України» 2018 р., Закону України «Про запобігання корупції» 2014 р., Указу Президента України «Про Концепцію адаптації інституту державної служби в Україні до стандартів Європейського Союзу», Постанови Кабінету Міністрів України «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади» а також інших нормативних актах, що визначають особливості та основні напрями особливостей функціонування дипломатичної служби та професійної діяльності дипломатичних службовців, а також адаптації інституту державної служби до стандартів ЄС в частині функціонування дипломатичних професійних відносин. При написанні магістерського дослідження використано окремі норми та положення законодавства зарубіжних країн в частині особливостей функціонування дипломатичної служби закордоном. Емпіричною базою є рішення адміністративних судів та інших уповноважених осіб, що стосуються питань вступу та проходження дипломатичної служби.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Магістерська робота виконана відповідно до плану наукових досліджень кафедри адміністративного і фінансового права Національного університету «Одеська юридична академія», та теми «Концепція розвитку адміністративного, адміністративно-процесуального права та фінансового

права в умовах євроінтеграції». Окремі завдання роботи зумовлюють звернення до конференцій та семінарів регіонального та Всеукраїнського рівнів, що присвячені проблемам функціонування, розвитку та адаптації дипломатичної служби до стандартів ЄС.

Мета і задачі дослідження. *Мета* магістерського дослідження полягає у проведенні теоретичного та практичного аналізу окремих питань щодо процесу оптимізації та реформування дипломатичної служби до стандартів ЄС та особливостей правового статусу дипломатичного службовця. Окрім того, на основі наукового аналізу, вивчення та узагальнення теоретичних розробок, чинного законодавства України та практики його застосування визначити та комплексно дослідити та обґрунтувати найбільш оптимальні шляхи усунення недоліків та запровадження новітніх підходів у сфері функціонування дипломатичної служби із урахуванням сучасної політичної та економічної ситуації в Україні, а також міжнародних стандартів.

Визначена мета зумовила постановку та вирішення таких *завдань*:

- визначити наукові підходи до визначення дефініції «дипломатична служба» як предмету теоретико-методологічного аналізу;
- визначити поняття, ознаки та систему дипломатичної служби;
- визначити передумови та фактори перетворень дипломатичної служби в контексті європейської інтеграції;
- охарактеризувати принципи та функції дипломатичної служби в Україні;
- визначити поняття та особливості адміністративно-правового статусу дипломатичного службовця;
- визначити права, обов'язки та юридичну відповідальність дипломатичного службовця;

- з'ясувати державні гарантії реалізації правового статусу дипломатичних службовців;
- систематизувати правові гарантії дипломатичних службовців у зарубіжних країнах;
- проаналізувати зарубіжний досвід вступу та проходження дипломатичної служби та окреслити передумови удосконалення системи дипломатичної служби в Україні.

Об'єктом дослідження є сукупність суспільних відносин, що виникають та реалізуються у процесі функціонування дипломатичної служби.

Предметом дослідження є адміністративно-правовий статус дипломатичного службовця.

Методи дослідження. Зважаючи на мету та завдання магістерського дослідження, були використані загальнонаукові і спеціальні методи дослідження: порівняння, аналізу, синтезу, індукції, дедукції – для вивчення сутності, еволюції й особливостей системи функціонування дипломатичної служби України в процесі її трансформації; метод еволюційного аналізу застосовувався в процесі дослідження трансформації статусу дипломатичного службовця у контексті сучасних дослідницьких підходів, метод теоретичного узагальнення використовувався для дослідження дипломатичної служби як предмету теоретико-методологічного аналізу, метод класифікації – з метою аналізу моделей дипломатичної служби в умовах європейської інтеграції, метод порівняння – в процесі дослідження впливу європейської інтеграції на процеси інституціоналізації та трансформації дипломатичної служби в Україні в цілому та статусу дипломатичного службовця зокрема. Метод статистичного аналізу – в процесі розробки оптимізаційних напрямків трансформації дипломатичної служби в умовах європейської інтеграції.

Основною теоретичною базою кваліфікаційної роботи стали сучасні концепції вчених-юристів в галузях теорії держави та права, адміністративного права, право зовнішніх відносин, публічного права. Положення та висновки роботи ґрунтуються на нормах Конституції України, чинних вітчизняних та міжнародних законодавчих та інших правових актів, які визначають правові засади та теоретичні напрацювання механізму забезпечення процесу адаптації та трансформації дипломатичної служби, розвитку правового статусу дипломатичного службовця до стандартів Європейського Союзу. Інформаційну і емпіричну основу дослідження становлять дані з офіційних ресурсів публічних органів національного рівня та міжнародних інституцій.

Структура магістерського дослідження. Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів (шість підрозділів), висновків, списку використаної літератури та додатків. У вступі обґрунтовується актуальність, визначаються мета, завдання, предмет та об'єкт дослідження питання особливостей функціонування дипломатичної служби та статусу дипломатичного службовця. Основна частина присвячена вивченню поставленої проблеми щодо порядку функціонування та особливостей адаптації дипломатичної служби до стандартів Європейського Союзу. У висновках сформульовано основні результати та напрацювання проведеного дослідження. Додатки допомагають візуально доповнити описаний матеріал.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДИПЛОМАТИЧНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

1.1 Поняття, ознаки та система дипломатичної служби

Дипломатична служба сьогодні є ключовим інструментом забезпечення національних інтересів держави на міжнародній арені. Вона сприяє налагодженню двосторонніх і багатосторонніх відносин, що є основою стабільного політичного, економічного та культурного розвитку країни.

По-перше, дипломатія забезпечує реалізацію зовнішньополітичних стратегій, спрямованих на зміцнення національної безпеки. Завдяки дипломатичним переговорам країна може запобігати конфліктам, досягати компромісів і створювати умови для міжнародного співробітництва у питаннях безпеки, оборони та протидії глобальним загрозам, таким як тероризм і кіберзлочинність. Це особливо важливо в умовах сучасної геополітичної нестабільності та часи збройної агресії. По-друге, дипломатична служба є важливим фактором економічного та соціального розвитку, оскільки сприяє створенню сприятливого клімату для міжнародної торгівлі та інвестицій, впливає на соціальний добробут громадян. Через консульські представництва та економічні відділи посольств країна може просувати свої продукти та послуги на міжнародних ринках, залучати іноземний капітал і сприяти двостороннім інвестиціям. Це, у свою чергу, підвищує конкурентоспроможність національної економіки та сприяє створенню робочих місць. Окрім того, дипломатія виконує важливу культурну та гуманітарну місію. Поширюючи знання про культуру, мову, історію та цінності своєї країни, дипломатичні установи сприяють побудові позитивного іміджу держави за кордоном. Це підвищує рівень взаєморозуміння між країнами, що є важливим чинником довготривалого співробітництва та запобігання міжнародним конфліктам. Нарешті, дипломатична служба є ключовою у формуванні міжнародних норм і правил.

Здійснюючи роботу в межах міжнародних організацій, таких як ООН, ЄС або ОБСЄ, дипломати беруть участь у розробці глобальних угод і стандартів, які регулюють питання прав людини, екологічної безпеки, економічної співпраці тощо. Завдяки цьому країна може впливати на світову політику і захищати свої інтереси у глобальному контексті. Таким чином, дипломатична служба забезпечує не тільки захист і просування національних інтересів на міжнародному рівні, але й сприяє глобальній стабільності та розвитку.

Виходячи із викладеного, зрозумілим є те, що питання функціонування та розвитку дипломатичної служби завжди були під пильним оком як науковці, так і практиків. Цікавим є той факт, що питаннями дипломатичної служби, її особливостями та питанням реформування завжди цікавились і політологи, і, власне, практики – дипломатичні службовці. Так, серед українських науковців, які вивчали питання дипломатичної служби та зовнішньої політики, можна виділити таких дослідників, зокрема:

- 1) Г. Удовенко – відомий український дипломат і науковець, колишній міністр закордонних справ України. Його праці акцентували увагу на ролі української дипломатії в міжнародних організаціях, зокрема в ООН, а також на значенні дипломатії для незалежної України. Удовенко також сприяв розвитку української дипломатичної служби в роки незалежності;
- 2) Б. Тарасюк – політик, науковець і дворазовий міністр закордонних справ України. Тарасюк досліджував питання європейської інтеграції України, стратегічного партнерства та місця української дипломатії в системі міжнародних відносин. Його досвід та дослідження були орієнтовані на інтеграцію України до європейських структур і формування ефективної дипломатичної служби;
- 3) В. Чалий – український дипломат та науковий співробітник, дослідник питань публічної дипломатії та міжнародної безпеки. Чалий також приділяє увагу питанням інструментів м'якої сили та ролі публічної дипломатії в сучасній політиці України, особливо в контексті відносин з ЄС та США;
- 4) Г. Перепелиця – професор і політолог, відомий своїми працями з питань національної безпеки, міжнародних відносин та

зовнішньої політики. Перепелиця досліджує роль дипломатії у зміцненні обороноздатності країни, зокрема в умовах конфлікту на сході України;

5) І. Бекешкіна – соціологиня, що досліджувала вплив громадської думки на зовнішню політику України. Її роботи мають значення для дипломатичної служби, оскільки показують, як громадська думка може формувати підтримку або, навпаки, критику зовнішньополітичного курсу;

6) О. Богомолів – спеціаліст з міжнародних відносин, який займається питаннями культурної та публічної дипломатії. Його роботи досліджують роль дипломатії у формуванні іміджу України на міжнародній арені та вплив української культури як інструменту м'якої сили;

7) І. Остах – український дипломат, автор наукових праць, присвячених зовнішньополітичним стратегіям і дипломатичній службі. Остах досліджує теми дипломатичних місій і консульських відносин, а також питання економічної дипломатії. Ці науковці та практики зробили значний внесок у розвиток теоретичної бази української дипломатії, аналізуючи як традиційні, так і новітні виклики, з якими зіштовхується Україна на міжнародній арені. Їхні праці сприяють глибшому розумінню ролі дипломатії в зміцненні державної безпеки, розвитку міжнародного партнерства та побудові позитивного іміджу України за кордоном.

Важливе значення для розвитку адміністративно-правової науки в цілому та дипломатичної служби зокрема, особливо відносно службової кар'єри дипломатичних службовців, мають праці Л. Білої-Тіунової. Вченою досліджено, зокрема «такі питання: 1) етапи становлення і розвитку наукової думки щодо службової кар'єри у контексті розвитку інституту державної служби; 2) особливості державної служби як сфери здійснення службової кар'єри; 3) сутність та правову природу службової кар'єри, сучасний стан її нормативно-правового визначення; поняття та правовий статус державної посади; 4) державно-службові правовідносини; структуру службової кар'єри (у тому числі набуття статусу державного службовця, просування по державній службі, оцінювання державного службовця, припинення

службової кар'єри); 5) державне управління службовою кар'єрою та ін. Вчена відносить дипломатичну службу до спеціалізованої державної служби. Втім, із акцентом, що дипломатична служба має ряд особливостей, зокрема: а) правовими засади спеціалізованої служби є спеціальні закони, що регламентують конкретні види служби, а Закон «Про державну службу» регламентує лише ті питання, які не визначені спеціальними законами; б) проходження такої служби пов'язане з присвоєнням класних чинів і спеціальних звань; в) служба чітко і детально регламентована законодавством; г) високий рівень субординації; г) така служба у ряді випадків пов'язана з носінням зброї; д) характерною є заборона щодо членства у політичних партіях і рухах; е) спеціальна дисциплінарна відповідальність, передбачена дисциплінарними статутами» [8, с. 66-67].

Далі у межах магістерського дослідження варто зупинитися на визначенні поняття дипломатичної служби та його особливостях. Термін «дипломатична служба» базується на понятті «дипломатія». Хоча дипломатія як явище існує здавна, у сучасному розумінні цей термін почав використовуватися лише з XVIII століття. У цей період європейські джерела починають згадувати дипломатичну службу як частину державної служби. Наразі поняття «дипломатія» має кілька значень: воно стосується діяльності представників у сфері зовнішньої політики, установ, які займаються міжнародними відносинами, навичок ведення переговорів і налагодження взаємодії, а також професії дипломата [26, с. 30].

У словнику іншомовних слів дипломатія визначається як офіційна діяльність представників держави, спрямована на реалізацію зовнішньої політики, або як мистецтво тактовного досягнення своїх цілей. Однак існуючі підходи до тлумачення дипломатії часто зосереджуються на загальних аспектах державної чи повсякденної діяльності й не забезпечують чіткого розмежування понять «дипломатія» та «дипломатична служба». Дипломатію можна розглядати як більш широке поняття, яке охоплює всі форми ведення зовнішньополітичних відносин, включаючи неформальні й

культурні аспекти. У свою чергу, дипломатична служба – це організована система державних установ та осіб, які безпосередньо реалізують зовнішньополітичні завдання держави. Її мета полягає у забезпеченні національних інтересів за кордоном, веденні переговорів і представництві країни на міжнародній арені. Таким чином, для точного розуміння цих термінів важливо розглядати дипломатію як загальну стратегію й інструмент зовнішньої політики, тоді як дипломатична служба є механізмом реалізації цієї стратегії. У той же час, Т. Биркович робить висновок, що термін «дипломатія» варто вживати у двох значеннях: широкому та вузькому. Дипломатія в її найширшому розумінні була визначена вченими як засіб реалізації зовнішньої політики держави з використанням дипломатичних прийомів, визнаних міжнародним правом. Метою реалізації є захист інтересів окремих громадян країни та за кордоном. Ця діяльність є важливою частиною дипломатичної функції держави і здійснюється урядовими департаментами. У вузькому значенні термін дипломатія характеризується як мистецтво ведення переговорів. Водночас історія довела, що переговорний процес дає змогу вирішувати найскладніші проблеми міжнародного життя, створювати міжнародно-правові норми та вирішувати суперечки. При цьому вчений зазначає, що мистецтво ведення переговорів неодноразово дозволяло країнам у найскладніших міжнародних ситуаціях досягти більшого, ніж було можливо до переговорів, і зайняти важливі позиції на міжнародній арені [10, с. 139].

Д. Мостова визначає дипломатію як діяльність, приналежну до міжнародних відносин, зовнішньої політики держави, головною ознакою якої є застосування переговоріву облаштуванні міждержавних стосунків [37]. У свою чергу поняття дипломатичної служби надає А. Гончарова визначаючи її як особливу форму професійної діяльності, метою якої виступає захист інтересів, забезпечення безпеки суспільства та держави на міжнародній арені [15, с. 422].

У той же час, варто констатувати, що сучасне нормативне визначення поняття «дипломатична служба України» надається у діючому Законі України «Про дипломатичну службу» від 07.06.2018 року. Так, відповідно до ст. 1 Закону встановлюється, що «дипломатична служба – це державна служба особливого характеру, яка полягає у професійній діяльності посадових осіб дипломатичної служби, пов’язаній з реалізацією зовнішньої політики України, захистом національних інтересів України у сфері міжнародних відносин, а також прав та інтересів громадян і юридичних осіб України за кордоном» [54]. Дане поняття дає нам можливість з’ясувати, що дипломатична служба представляє собою особливий вид державної служби, а отже виступає у цій частині і інститутом адміністративного права України (Див. Додаток 1).

На підсумок, хотілося б визначити позицію О. Сторожука, який визначив, що дипломатична служба України як складова державної служби може розумітися у таких аспектах: 1) інституційний аспект – дипломатична служба аналізується як сукупність державних органів і установ, що реалізують зовнішньополітичний курс держави. Цей аспект охоплює структуру дипломатичних місій, консульств, ролі та функції міністерств закордонних справ, а також міжнародних представництв. Зокрема, Удовенко визначав дипломатичну службу як систему інституцій, які сприяють реалізації національних інтересів через міжнародні відносини; 2) функціональний аспект – цей аспект фокусується на ключових функціях дипломатичної служби, таких як переговори, врегулювання конфліктів, підтримка миру та безпеки, забезпечення інтересів громадян за кордоном, а також інформаційно-аналітична діяльність. Наприклад, Кіссінджер розглядає дипломатію як інструмент управління міждержавними відносинами, орієнтований на захист національних інтересів шляхом переговорів і компромісів; 3) безпековий аспект – дипломатія також розглядається як механізм підтримання міжнародної безпеки і зниження ризику конфліктів. О. Сторожук акцентує увагу на дипломатичній службі як засобі посилення

безпеки держави через створення коаліцій, укладання угод і міжнародних зобов'язань у сфері безпеки; 4) економічний аспект – дипломатія охоплює економічну взаємодію з іншими країнами для підтримки економічного розвитку, торгівлі та інвестицій. Згідно з підходом Ная до концепції «м'якої сили», економічна дипломатія є важливим аспектом, оскільки вона сприяє формуванню позитивного економічного іміджу держави та залученню іноземних інвестицій; 5) публічна дипломатія – включає взаємодію з громадянами інших країн для зміцнення міжнародних зав'язків і підтримки політики держави та інші [66, с. 292].

Далі власне, для характеристики ознак дипломатичної служби України першочергово необхідно визначити її завдання та структуру. Це дозволить чітко зрозуміти, чим дипломатична служба відрізняється від інших видів державної служби. Згідно з енциклопедичним визначенням, поняття «система» походить від грецького слова, що означає «поєднання» або «утворення», і трактується як сукупність елементів, пов'язаних між собою або взаємодіючих. У контексті дипломатичної служби ці елементи формують організаційну структуру, яка забезпечує реалізацію зовнішньої політики держави. На думку Т. Биркович, система дипломатичної служби України включає як внутрішні, так і зовнішні зв'язки. Внутрішні зв'язки визначаються взаємодією між органами дипломатичної служби: Міністерством закордонних справ України, дипломатичними представництвами та консульськими установами. Зовнішні зв'язки охоплюють співпрацю з іншими державними органами, громадянами, міжнародними організаціями та дипломатичними установами інших країн. Таким чином, відмінність дипломатичної служби полягає у її специфічній функції – забезпеченні зовнішньополітичних інтересів держави, що зумовлює як її унікальну організаційну структуру, так і характер зв'язків. Це також підкреслює значення дипломатичної служби як спеціалізованого виду державної служби, яка працює на міжнародному рівні та безпосередньо впливає на імідж і позицію України у світі [5, с. 21].

Відповідно до ст. 5 Закону України «Про дипломатичну службу України», її систему складають: «1) Міністерство закордонних справ України; 2) представництва Міністерства закордонних справ України на території України; 3) закордонні дипломатичні установи України» [54]. Виходячи з норми Закону, можна зробити висновок, що органи дипломатичної служби України поділяються на дві категорії – ті, що діють на території України та ті, що діють за її межами. Якщо ж, більш науково підійти до даного питання, варто зазначити, що система дипломатичної служби – це сукупність організаційних структур, нормативних механізмів і процедур, що забезпечують реалізацію зовнішньої політики держави та представляють її інтереси на міжнародній арені. Вона включає різноманітні компоненти, спрямовані на підтримання стабільних міждержавних відносин, захист прав громадян за кордоном і досягнення національних цілей у сфері міжнародної безпеки, економіки, культури та права.

В такому випадку основними елементами системи дипломатичної служби можна визначити наступні: 1) Центральний орган зовнішніх зносин – Міністерство закордонних справ (МЗС), яке координує всю зовнішньополітичну діяльність держави, розробляє стратегічні напрями і взаємодіє з іншими державними установами у питаннях міжнародних відносин. 2) Дипломатичні представництва – це постійні місії за кордоном, які включають посольства та консульства. Вони виконують функції представництва держави в країнах перебування, захисту інтересів громадян, а також сприяння економічним, культурним і політичним зв'язкам. 3) Консульська служба – спеціалізовані структури, відповідальні за надання адміністративних та юридичних послуг громадянам за кордоном. Консульства забезпечують паспортні послуги, сприяють у випадках надзвичайних ситуацій, надають правову допомогу громадянам і захищають їхні права в іноземних державах. 4) Спеціальні місії та представництва при міжнародних організаціях – такі, як місії при ООН, ЄС, ОБСЄ та інших міждержавних структурах. Ці місії представляють інтереси держави у

міжнародних організаціях, сприяють укладанню багатосторонніх угод і беруть участь у глобальному врегулюванні питань, що потребують колективного підходу. 5) Апарат публічної та культурної дипломатії – цей компонент відповідає за налагодження відносин з громадянами інших країн, просування національної культури, підтримання позитивного іміджу держави та реалізацію стратегій «м'якої сили». Варто зазначити, що система дипломатичної служби створює інтегровану інституційну та функціональну основу для управління зовнішніми зносинами держави, забезпечуючи координацію зусиль усіх дипломатичних структур для реалізації зовнішньополітичних пріоритетів, що підтримують міжнародну стабільність, безпеку та розвиток національної економіки.

Однак, реалізація дипломатичної функції держави виходить за межі виключної компетенції органів дипломатичної служби. Ця функція є важливою складовою діяльності й інших органів державної влади України, що взаємодіють у сфері зовнішньої політики та міжнародних відносин. Згідно зі статтею 85 Конституції України, Верховна Рада України відіграє ключову роль у формуванні основ зовнішньої політики [1]. Вона визначає засади зовнішньої політики держави, затверджує рішення про надання іноземним державам допомоги чи позик, схвалює участь у міжнародних зобов'язаннях і денонсує міжнародні договори. Це свідчить про те, що парламент України активно залучений до здійснення зовнішньополітичних функцій. Також інші органи державної влади, зокрема Офіс Президента, Міністерство оборони, Міністерство економіки, Міністерство фінансів та Державна митна служба, виконують окремі аспекти дипломатичної діяльності. Наприклад, участь у підготовці міжнародних договорів, координація співпраці з міжнародними організаціями або розв'язання економічних і торговельних питань, що мають зовнішньополітичний характер. Отже, дипломатична функція держави – це комплексна діяльність, що потребує взаємодії та координації зусиль різних органів влади, де дипломатична служба відіграє центральну, але не виключну роль.

Особливим суб'єктом системи дипломатичної служби виступає Президент України, який має особливий конституційно-правовий статус, що забезпечує йому важливу роль у зовнішніх зносинах. Зокрема, ст. 102 Конституції України встановлює, що «Президент України є главою держави і виступає від її імені» [1]. Це визначає його провідну роль у відносинах України з іншими державами. Своєю посадою Президент України гарантує: 1) державний суверенітет; 2) цілісність території України; 3) додержання прав і свобод людини і громадянина (як на території України так і за її межами); 4) реалізацію стратегічного курсу України щодо набуття членства України в ЄС та НАТО (ч. ч. 2-3 ст. 102 Конституції України). При цьому слід звернути увагу, що ч. 3 стосовно членства України в НАТО та ЄС є відносно новою нормою, якою доповнено ст. 102 Конституції України у лютому 2019 року. Президент є ключовою особою у здійсненні зовнішньополітичного курсу, оскільки він реалізує як представницькі, так і управлінські функції у цій сфері. Основні повноваження Президента у сфері дипломатії можна визначити наступним чином: формування та реалізація зовнішньої політики. Президент визначає основні напрями зовнішньополітичного курсу держави. Він затверджує стратегічні цілі у сфері міжнародних відносин і виступає представником держави на міжнародному рівні; призначення дипломатичних представників. Одним із найважливіших повноважень Президента є призначення і відкликання послів та інших представників України за кордоном. Він затверджує кандидатури, які представляють державу в інших країнах та міжнародних організаціях, що є ключовим елементом дипломатичної служби; ратифікація міжнародних угод. Президент має право ініціювати ратифікацію міжнародних договорів, зокрема тих, які стосуються питань оборони, безпеки, економіки та прав людини. Після укладення угод Президент подає їх до Верховної Ради для подальшої ратифікації; використання збройних сил для захисту національних інтересів. У разі загрози національній безпеці та територіальній цілісності держави Президент може вживати заходів щодо захисту національних

інтересів, включаючи використання дипломатичних та безпекових механізмів. У міжнародному контексті це може стосуватися ведення перемовин, ініціювання санкцій чи інших дипломатичних заходів; ведення переговорів та укладення угод. Президент бере участь у підготовці та проведенні переговорів з іноземними державами та міжнародними організаціями. Він може укласти міжурядові угоди, що спрямовані на зміцнення міжнародного партнерства, підтримку миру і безпеки та захист національних інтересів; проголошення дипломатичних ініціатив. Президент має право ініціювати міжнародні проекти, гуманітарні акції та програми з метою розвитку міжнародного співробітництва. Такі ініціативи можуть включати надання гуманітарної допомоги іншим країнам або просування культурної дипломатії для покращення іміджу держави на світовій арені. Ці повноваження роблять Президента України центральною фігурою у сфері дипломатії та зовнішньої політики, що дозволяє йому оперативно реагувати на міжнародні виклики та представляти інтереси держави на глобальному рівні [1].

Органи виконавчої влади України відіграють важливу роль у реалізації зовнішньої політики держави. Згідно зі ст. 116 Конституції України, Кабінет Міністрів забезпечує виконання зовнішньополітичного курсу країни, узгоджуючи свої дії з іншими гілками влади та міжнародними партнерами [58]. Законом України «Про міжнародні договори України» передбачено, що Прем'єр-міністр має право укласти міжнародні договори від імені Уряду. Крім того, уповноважені представники міністерств та інших органів виконавчої влади мають право на укладання договорів у межах їхньої компетенції. Це дає можливість урядовим органам ефективно співпрацювати з міжнародними структурами в економічній, соціальній, культурній та інших сферах. Злагоджена робота всіх виконавчих органів створює єдиний механізм реалізації завдань дипломатичної служби. Така координація сприяє захисту національних інтересів України за кордоном, забезпечуючи послідовність та ефективність зовнішньої політики. У результаті, органи виконавчої влади

разом із дипломатичними установами виступають ключовими складовими механізму реалізації зовнішньополітичної стратегії держави.

Виходячи з вищевикладеного, вбачається за необхідне визначити ознаки дипломатичної служби. Зокрема, А. Гончарова пропонує у своєму дослідженні наступні ознаки дипломатичної служби: це особливий вид публічної служби; ґрунтується на здійсненні професійної діяльності, за здійснення якої службовці отримують грошову винагороду з державного бюджету та мають дипломатичні ранги; носить підпорядкований характер; здійснюється на постійній основі [15, с. 423].

Втім, якщо дещо глибше систематизувати, варто зазначити, що наукове визначення основних ознак дипломатичної служби базується на узагальненні її функцій, структурних елементів та особливостей діяльності в міжнародному контексті. За результатами досліджень у сфері міжнародних відносин, основні ознаки дипломатичної служби можна окреслити наступним чином:

1) Представницький характер: дипломатична служба виконує функції офіційного представництва держави на міжнародній арені, захищаючи її національні інтереси та виконуючи завдання зовнішньої політики. Представницький аспект дозволяє дипломатам діяти від імені держави, сприяти формуванню позитивного іміджу та підтримувати стабільність відносин з іншими країнами.

2) Інституційна структура: дипломатична служба представлена системою державних інституцій, зокрема Міністерством закордонних справ, посольствами, консульствами та постійними місіями при міжнародних організаціях. Ця інституційна структура забезпечує координацію зовнішньополітичних заходів та ефективне управління відносинами з іноземними державами.

3) Функціональна орієнтованість на переговори: дипломатична служба зосереджена на проведенні переговорів, розв'язанні конфліктів, укладанні міжнародних угод та розвитку співробітництва. Ця ознака

підкреслює роль дипломатів у побудові довготривалих партнерських відносин і попередженні конфліктів.

4) Правове забезпечення: діяльність дипломатичної служби регулюється міжнародним правом, зокрема Віденською конвенцією про дипломатичні зносини 1961 року, що закріплює права і обов'язки дипломатів, а також імунітети, які вони отримують для виконання своїх обов'язків [12].

5) Інформаційно-аналітична діяльність: важливим елементом дипломатичної служби є збір, аналіз та інтерпретація інформації, що впливає на зовнішню політику держави. Ця функція дозволяє прогнозувати розвиток міжнародної ситуації та приймати обґрунтовані рішення на основі отриманих даних.

6) Культурна та публічна дипломатія: в умовах сучасної глобалізації дипломатична служба сприяє просуванню національної культури, цінностей та ідеологій. Використання «м'якої сили» (soft power) допомагає встановлювати тісніші контакти з іноземними суспільствами та зміцнювати довіру до держави на міжнародному рівні [97, с. 404].

Ці ознаки підкреслюють різнобічність дипломатичної служби, яка діє як механізм реалізації зовнішньополітичної стратегії держави, підтримання міжнародного правопорядку та сприяння розвитку міжкультурних зав'язків.

Узагальнюючи сучасний стан дослідження дипломатичної служби та статусу дипломатичного службовця в межах адміністративно-правової науки, варто відзначити значний внесок вітчизняний вчених у цій сфері. Однак доводиться констатувати й такі моменти: по-перше, попри увагу до окремих питань дипломатичної служби у адміністративно-правовій науці незалежної України відсутні комплексні дослідження проблем організації та правового забезпечення дипломатичної служби України, які б враховували вітчизняний та зарубіжний досвід у цій сфері. По-друге, більшість наявних досліджень дипломатичної служби, її організаційно-правових засад проведені до прийняття нових законів України «Про державну службу» від 10.12.2015 р.

та «Про дипломатичну службу» від 07.06.2018 р., а отже, не завжди враховують політико-правові реалії, у яких сьогодні функціонує вітчизняна дипломатична служба [54; 56].

Вбачається, що на сучасному етапі розвитку дипломатичної служби України необхідним є проведення комплексного дослідження сутності, ознак та принципів дипломатичної служби, системи органів та посад дипломатичної служби, нормативно-правового регулювання дипломатичної служби, правового статусу посадових осіб дипломатичної служби, вступу на дипломатичну службу, її проходження та припинення. Адже, у період дії воєнного стану та тісної співпраці України з міжнародними партнерами котрі допомагають у такий складний період, безумовно, дипломатична служба є однією з найпріоритетніших. Для аналізу сучасного стану та перспектив розвитку дипломатичної служби України важливо врахувати її перехідний характер, зумовлений трансформацією від політизованої структури радянського зразка до політично нейтральної служби, відповідної стандартам США, ЄС та інших провідних демократичних держав. Цей процес є невіддільною частиною ширших реформ у державному управлінні України, спрямованих на модернізацію та адаптацію до міжнародних вимог.

1.2 Принципи та функції дипломатичної служби

З'ясування принципів дипломатичної служби є важливим для побудови системи зовнішньої політики держави, що відповідає сучасним викликам і здатна ефективно захищати національні інтереси на міжнародній арені. Це дослідження дозволяє зрозуміти, на яких засадах побудована взаємодія між державами, і дає можливість інтегрувати світові стандарти в дипломатичну практику, що підвищує її професійність і результативність. Принципи, на

яких базується дипломатія, формують етичний і правовий фундамент взаємодії держав, підвищуючи рівень довіри між країнами. Дотримання таких основоположних норм, як повага до суверенітету, невтручання у внутрішні справи та мирне вирішення конфліктів, допомагає уникати міжнародних криз, сприяє врегулюванню суперечностей та забезпечує стабільність. Підтримка принципів, що сприяють миру, знижує ризик ескалації та створює сприятливі умови для співробітництва у сферах безпеки, економіки й екології. Визначення чітких принципів також дає можливість стандартизувати дипломатичні підходи, роблячи зовнішню політику держави передбачуваною та стабільнішою. Це особливо актуально для кризових ситуацій, коли швидке реагування та здатність зберігати конструктивні відносини відіграють ключову роль. Принципи служать як орієнтир для дипломатів і підвищують ефективність їхньої діяльності, спрямованої на захист громадян та інтересів країни за кордоном. Аналіз і розробка принципів дипломатичної служби також сприяють підвищенню професійного рівня дипломатів [85, с. 196]. Вони виступають основою для навчання та підготовки фахівців, що дозволяє краще адаптуватися до міжнародних змін і відповідати на глобальні виклики, такі як кліматичні загрози, міграційні кризи або нові форми конфліктів. Принципи, розроблені на основі міжнародного досвіду та наукових досліджень, забезпечують сталий розвиток дипломатії як сфери, що сприяє не тільки національній безпеці, а й глобальній стабільності.

З'ясування принципів дипломатичної служби є основою для формування ефективної та послідовної зовнішньополітичної діяльності держави. Науковий підхід до визначення цих принципів дозволяє глибше зрозуміти функціонування дипломатії, забезпечує адаптацію до глобальних викликів та сприяє підвищенню професіоналізації дипломатичних інститутів. Чітке з'ясування та систематизація принципів є важливою зокрема для:

1. Забезпечення стабільності та передбачуваності у міжнародних відносинах. Принципи дипломатичної служби, такі як мирне врегулювання

конфліктів, повага до суверенітету та взаємна вигода, служать основою для стабільності міжнародної системи. Дослідження показують, що чітко визначені принципи дипломатії дозволяють державам взаємодіяти в умовах передбачуваності, що, в свою чергу, знижує ризики конфліктів і підтримує міжнародний порядок. Дотримання цих принципів також підвищує довіру між країнами, сприяючи довготривалому співробітництву та запобігаючи ескалації в умовах політичної напруги.

2. Створення етичної та правової бази. Дипломатична служба функціонує в рамках норм міжнародного права, які включають основні положення Віденської конвенції про дипломатичні зносини 1961 року. Ці норми закріплюють обов'язки дипломатів та їхню відповідальність перед державами перебування. Принципи невтручання у внутрішні справи, повага до місцевих законів та добросовісність встановлюють етичні стандарти, які роблять дипломатичну службу більш легітимною та ефективною. Це особливо важливо у ситуаціях, коли держави перебувають у конфлікті або мають суттєві розбіжності у своїх політичних позиціях.

3. Адаптація до глобальних викликів і забезпечення національних інтересів. Принципи дипломатичної служби також відіграють критичну роль у формуванні гнучких стратегій для реагування на глобальні виклики, такі як тероризм, екологічні катастрофи або економічні кризи. Наукові дослідження показують, що в умовах складного та швидкозмінного міжнародного середовища держави повинні мати здатність швидко адаптувати свої зовнішньополітичні підходи, залишаючись вірними базовим принципам, що допомагає зберігати репутацію і підтримувати довіру до себе як до стабільного партнера.

4. Підвищення професіоналізму та ефективності дипломатичної служби. Чітке з'ясування принципів допомагає встановити стандарти, яких мають дотримуватися дипломати, що сприяє їхній професіоналізації. Це включає підготовку до виконання дипломатичних функцій, таких як проведення переговорів, укладання міжнародних угод та представництво

інтересів держави. Принципи служать орієнтиром для дипломатів у вирішенні складних ситуацій, що, у свою чергу, підвищує ефективність дипломатичної служби загалом. Наприклад, дослідження показують, що дипломатична служба, побудована на принципах поваги до культурних особливостей та вміння вирішувати конфлікти, досягає кращих результатів у взаємодії з іншими країнами.

5. Сприяння міжнародному співробітництву та підтримка миру. Дослідження вказують, що принципи дипломатії, орієнтовані на взаємну вигоду і прагнення до миру, сприяють побудові стабільного міжнародного співтовариства. Чітко сформульовані та реалізовані принципи знижують рівень міжнародної напруги і створюють передумови для багатостороннього співробітництва у питаннях глобальної безпеки, економічного розвитку та захисту прав людини. У світовій практиці підтримка принципів дипломатії, що сприяють миру, часто є запорукою довіри з боку інших держав, що є важливим елементом у побудові міжнародних відносин [80, с. 133].

Отже, з'ясування принципів дипломатичної служби забезпечує системний підхід до здійснення зовнішньої політики держави, підвищує її ефективність і допомагає підтримувати стабільність у міжнародних відносинах, що є ключовими чинниками для сучасної держави в умовах глобалізації та складної міжнародної динаміки.

Крім того, в питанні вивчення принципів дипломатичної служби вкрай важливим є визначення саме функцій діяльності головного органу в системі забезпечення реалізації дипломатичної політики – діяльності державних інституцій, що власною роботою забезпечують міжнародну політику.

Слід визначити, що основу діяльності ДСУ складають у першу чергу, загальноправові, універсальні принципи права, такі як верховенство права, законність та гуманізм. Варто розглянути окремі принципи більш докладно.

Принцип верховенства права у діяльності державної служби визначає, що людина є найвищою соціальною цінністю, по відношенню до якої держава і закон є вторинними. Сутність цього принципу виражається у

розрізненні права та закону, відповідно нормативно-правовий акт, який порушує права людини не повинен підлягати виконанню.

Наступним важливим принципом є законність, який у діяльності органів публічного адміністрування набуває двоєдиного змісту, оскільки з одного боку передбачає здійснення нагляду за виконанням законів, а з іншого – вимагає від органів влади підкорятися закону, виконувати його. Зокрема, представництва Міністерства закордонних справ на території України у межах своїх повноважень здійснюють нагляд за виконанням державними органами міжнародних договорів, укладених Україною у межах свого округу.

Принцип гуманізму і соціальної справедливості на думку С. Гусарева ґрунтується на ідеалах свободи, рівності та справедливості, що відбивають його сутність, дають можливість розглядати людину як найвищу соціальну цінність, що є метою, але не може виступати засобом у праві та діяльності держави» [13, с. 149]. Визначені принципи знаходять своє відображення і у Конституції України, ст. 4 Закону України «Про державну службу» та ст. 4 Закону України «Про дипломатичну службу» і виступають визнаними науковою спільнотою непереборними засадами формування будь-якої галузі права [54; 56].

Слід зазначити, що дипломатична служба України, як складова державної служби, діє на основі принципів адміністративного права, що визначають зміст і особливості цієї галузі. Згідно з Т. Бирковичем, принципи адміністративного права є узагальненими положеннями, які формують фундамент регулятивних та охоронних правовідносин у сфері державного управління. У контексті дипломатичної служби ці принципи забезпечують її інтеграцію до системи державної служби України, формуючи правову основу для її діяльності. До таких принципів належать: прозорість, професіоналізм, патріотизм, рівність доступу, політична неупередженість. Ці принципи

дозволяють дипломатичній службі виконувати свої завдання ефективно, сприяючи формуванню довіри до державної служби як на внутрішньому, так і на міжнародному рівнях. Вони також гарантують відповідність діяльності дипломатів сучасним стандартам правової і державної культури [54].

У той же час, основна суть діяльності дипломатичної служби України відбивається у спеціальних принципах, які притаманні лише цій службі. Насамперед, ці принципи носять міжнародний характер і, відповідно, закріплені у міжнародних актах, а саме Статуті ООН та Віденській конвенції про дипломатичні зносини. До них належать: принцип суверенної рівності держав; підтримка міжнародного миру та безпеки; сприяння розвитку дружніх відносин між державами [12; 73].

Особливе значення в системі правового регулювання відіграють також і принципи визначені у ст. 4 Закону України «Про дипломатичну службу», зокрема, це принципи відстоювання національних інтересів України; професіоналізму, компетентності, ініціативності, об'єктивності, чесності, порядності, належного виконання обов'язків та додержання трудової дисципліни [54]. Все ж варто розглянути деякі з них.

Принцип відстоювання національних інтересів України «полягає у необхідності відстоювання українською дипломатією на міжнародній арені перш за все національних інтересів. Перед вітчизняними дипломатами стоїть задача забезпечення світової позиції відносно України як такої, що не тільки є повноправним учасником світової спільноти, але й потерпає від незаконних дій агресора».

Принцип пріоритетності прав і свобод людини та громадянина є одним із фундаментальних у зовнішній політиці України. Його значущість пояснюється тісним правовим зв'язком між державою та її громадянами, який зобов'язує Україну захищати права своїх громадян не лише на національній території, а й за її межами. Цей принцип є відображенням курсу України на побудову правової, демократичної та соціальної держави, що напрямку впливає на діяльність дипломатичної служби. Саме забезпечення

дотримання прав і свобод громадян є основою роботи консульських установ і дипломатичних місій за кордоном. Принцип професіоналізму визначає здатність посадовців дипломатичної служби ефективно виконувати свої обов'язки, використовуючи знання, навички та досвід у межах своїх повноважень. Окремим аспектом принципу професіоналізму є професійний розвиток, що проявляється у постійному прагненні до вдосконалення знань і навичок. У сфері дипломатичної служби це може включати вивчення міжнародного права, іноземних мов, розуміння культурних особливостей інших країн і опанування нових інструментів дипломатичної практики. Загалом, ці принципи сприяють підвищенню ефективності дипломатичної служби, її відповідності стандартам демократичних держав і забезпеченню захисту прав громадян як важливої складової зовнішньої політики України [56].

Принцип доброчесності є одним із ключових для діяльності працівників державної служби, особливо в сфері дипломатії. Цей принцип передбачає, що дії державного службовця мають бути спрямовані виключно на захист публічних інтересів під час виконання його обов'язків. У контексті дипломатичної служби це означає, що інтереси держави мають завжди бути пріоритетом, перевершуючи особисті вигоди або амбіції. Значущість доброчесності в дипломатичній службі пояснюється підвищеними ризиками, пов'язаними з міжнародною діяльністю. Працівники дипломатичної служби мають доступ до конфіденційної інформації, ресурсів і можливостей, які можуть бути використані як у законних, так і в неправомірних цілях. Лише внутрішні переконання, чесність і моральна відповідальність працівника здатні запобігти подібним порушенням. Цей принцип базується не лише на правових вимогах, але й на особистій відповідальності дипломатів, які мають бути зразком етичної поведінки. Таким чином, доброчесність є фундаментом для збереження довіри до дипломатичної служби, забезпечення її ефективності та захисту інтересів держави на міжнародній арені.

На особливу увагу заслуговують розроблені Л. Білою-Тіуною принципи службової кар'єри (законність, політична нейтральність, професійність та компетентність, конкурсність, об'єктивність, прозорість, пріоритет публічних інтересів, рівність доступу до службової кар'єри, послідовність). «На шляху розбудови в Україні політично нейтральної, професійної та стабільної дипломатичної служби принципово важливою є позиція вченої щодо розуміння політичної нейтральності: «принцип політичної нейтральності службової кар'єри обумовлений необхідністю забезпечення об'єктивності, професійності і прозорості при: а) підборі кандидатів на державну посаду; б) просуванні державних службовців за посадами і за рангами; в) оцінюванні діяльності державних службовців; г) припиненні службової кар'єри» [8, с. 95-100]. По-перше, слушно підкреслено, що політична нейтральність є необхідною для забезпечення об'єктивності, професійності та прозорості; по-друге, наведений підхід до розуміння політичної нейтральності є прогресивним, адже сприяє утвердженню ідеї про необхідність відходу від поширеного за сучасних умов вузького розуміння політичної нейтральності (лише як заборон та обмежень для державного службовця) до необхідного його широкого сприйняття – як наскрізного принципу для всього інституту державної служби, котрий має пронизувати і вступ на дипломатичну службу, і її проходження, і припинення».

Подальше вдосконалення принципів дипломатичної служби України, вбачається що, «має здійснюватися двома основними напрямками. По-перше, це перегляд переліку та змісту існуючих принципів дипломатичної служби, а також доповнення законодавства новими принципами. Виконання цих завдань не завжди має зводитись лише до вдосконалення профільного закону. У низці випадків більш доцільним є вдосконалення загальних принципів державної служби, передбачених Законом «Про державну службу» [56]. По-друге, необхідним є узгодження законів «Про державну службу» та «Про дипломатичну службу» в частині регулювання принципів.

Враховуючи родово-видові зв'язки державної та дипломатичної служби, вважаємо, що в Законі «Про дипломатичну службу» мають залишитися лише принципи, властиві саме дипломатичній службі (спеціальні принципи дипломатичної служби), та їх нормативні визначення [54].

Також, важливо в системі принципів звернути увагу на їх удосконалення та доповнення із урахуванням європейських цінностей та поглядів. Мова йде про необхідність впровадження принципу гендерної рівності. Варто зазначити, що принцип гендерної рівності на публічній службі набуває дедалі більшої актуальності, оскільки сприяє створенню інклюзивного, ефективного та демократичного управління. Гендерна рівність у публічних установах покращує якість прийняття рішень і підвищує довіру громадян до державних органів, оскільки такі установи відображають реальне різноманіття суспільства.

Рівне представництво чоловіків і жінок дозволяє враховувати інтереси і потреби ширшого кола громадян, що сприяє більшій соціальній справедливості та зменшенню гендерного дисбалансу в різних сферах. Наприклад, дослідження показують, що збільшення участі жінок у державному управлінні знижує рівень корупції та підвищує прозорість і підзвітність урядових структур. Це пояснюється тим, що інклюзивне середовище зазвичай спонукає до більш етичної поведінки та зменшує ризики групових порушень. Крім того, гендерна рівність на державній службі має економічні переваги. Вона допомагає використовувати весь потенціал робочої сили, що є важливим ресурсом для розвитку держави. Рівний доступ до посад також сприяє зростанню продуктивності праці, оскільки підвищує мотивацію і відданість працівників, незалежно від їхнього статевого чи соціального статусу. Вбачається, що сприяння гендерній рівності у публічній службі відповідає міжнародним зобов'язанням і стандартам, які Україна взяла на себе, зокрема в рамках ООН та ЄС. Це також важливо в контексті євроінтеграційних процесів, оскільки держави-члени ЄС прагнуть до рівного представництва на рівні прийняття рішень. Таким чином, принцип гендерної

рівності є важливою складовою сучасної публічної служби, яка сприяє демократизації, підвищенню ефективності державного управління та зміцненню довіри громадян до держави.

У підтвердження актуальності та необхідності впровадження принципу гендерної рівності у систему принципів у вітчизняне законодавство варто навести досвід зарубіжних країн з цього питання. Так, у Швеції, де гендерна рівність є однією з основ державної політики, рівень участі жінок у виконавчій гілці влади є одним із найвищих у світі. Шведський уряд не лише активно сприяє гендерній збалансованості у своїх структурах, але й запровадив механізми підтримки жінок у кар'єрному зростанні на публічній службі. Це дозволяє досягти високих стандартів прозорості та підзвітності, а також формує інституційну культуру, що сприяє інклюзивності та ефективності публічного управління. В Канаді гендерна рівність також є ключовим аспектом державної служби. Канадський уряд запровадив «Гендерний аналіз плюс» (Gender-based Analysis Plus, GBA+), який допомагає інтегрувати гендерний підхід у всі політики, програми та проекти. Ця ініціатива підвищує ефективність державного управління, дозволяючи краще враховувати потреби різних груп населення, зокрема жінок, а також менш захищених груп, таких як корінні народи. Досвід Норвегії свідчить, що гендерна рівність також розглядається як важливий чинник соціальної стабільності та економічного зростання. Норвезька державна служба підтримує високий рівень залучення жінок до процесів прийняття рішень, що сприяє формуванню інклюзивної політики та розв'язанню важливих суспільних питань. Наприклад, Норвегія запровадила обов'язкові квоти для жінок у виконавчих органах, що підвищило рівень участі жінок у керівництві і, як наслідок, покращило гендерний баланс у державному управлінні.

Принцип гендерної рівності на публічній службі відповідає низці міжнародних стандартів, зокрема положенням ООН та Європейського Союзу. Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (CEDAW) закликає держави-учасниці до забезпечення рівних можливостей

для жінок і чоловіків у сфері державного управління та прийняття рішень. У Європейському Союзі гендерна рівність є одним з ключових принципів, а держави-члени зобов'язані дотримуватися його у своїй внутрішній політиці, що підтверджує значення гендерного балансу як базового принципу для забезпечення демократичного та справедливого суспільства. Таким чином, гендерна рівність на публічній службі сприяє розвитку інклюзивного державного управління, яке враховує інтереси всіх соціальних груп, підвищує довіру громадян до державних установ та сприяє економічному розвитку країни. Закріплення цього принципу у державній службі також узгоджується з міжнародними стандартами та є важливим аспектом для досягнення стабільності, інклюзивності та сталого розвитку в сучасних державах.

Далі в межах магістерського дослідження варто зупинити увагу на функціях дипломатичної служби. Варто зазначити. Що важливу складову правового статусу дипломатичної служби України складають саме її функції. Функції представляють основні, визначені законом, напрямки реалізації повноважень працівників дипломатичної служби.

Відповідно до ст. 7 Закону України «Про дипломатичну службу», «до основних функцій органів дипломатичної служби відносяться:

- служіння Українському народу шляхом забезпечення належної міжнародної позиції України на міжнародній арені;
- забезпечення взаємовигідного співробітництва з іншими державами та міжнародними організаціями у відповідності до принципів і норм міжнародного права, підтримка міжнародної безпеки та національних інтересів України;
- підтримка дипломатичних і консульських зносин з іншими державами, забезпечення представництва України у міжнародних організаціях та спеціальних місіях;
- дотримання зовнішньополітичного курсу держави та реалізація зовнішньополітичної діяльності;

- координування діяльності органів державної влади у сфері зовнішніх зносин;
- організація проведення переговорів, забезпечення підготовки міжнародних договорів України;
- надання на розгляд Президента України чи Кабінету Міністрів України пропозицій стосовно укладення, виконання та припинення дії міжнародних договорів України, а також розвитку відносин з іноземними державами та міжнародними організаціями;
- формування пропозицій щодо вдосконалення національного законодавства у сфері міжнародних відносин;
- здійснення функцій дипломатичного протоколу;
- виконання функції депозитарію щодо міжнародних договорів України;
- забезпечення дотримання на території України консульських привілеїв та імунітетів, сприяння діяльності дипломатичних та консульських установ інших держав на території України;
- надання допомоги державним органам України щодо здійснення ними зовнішніх зносин, зокрема, шляхом надання різних типів допомоги (методичної, консультаційної та інформаційної), у тому числі щодо дотримання міжнародних зобов'язань;
- інформаційне забезпечення Президента України, ВРУ та КМУ щодо зовнішньополітичної діяльності;
- поширення інформації про Україну за кордоном, зокрема, шляхом ознайомлення інших держав з особливостями української культури та науково-технічного розвитку;
- формування та розвитку зв'язків із закордонними українцями та їх громадськими об'єднаннями;
- реалізації у інших країнах консульських функцій на підставі чинних міжнародних договорів;

- забезпечення та координація діяльності з торговельно-економічних питань, що здійснюється закордонними дипломатичними установами України;
- сприяння залученню інвестицій та допомоги від інших держав та міжнародних організацій;
- формування співробітництва у освітній та науковій сферах тощо» [54].

Окрім перелічених у Законі України «Про дипломатичну службу» функцій, учені також формують наукові позиції відносно функцій дипломатичних представництв. Зокрема ними вирізняється функція представництва, тобто діяльності за дорученням та від імені держави Україна на території інших країн.

Також виділяють функцію дипломатичного захисту, яка передбачає захист прав і законних інтересів акредитуючої держави та її громадян, юридичних осіб на території країни перебування. Вона реалізується через надання консультацій громадянам України стосовно перебування в даній країні, здійснює запити стосовно захисту інтересів України та її громадян, а у необхідних випадках подає протести та подання уряду країни перебування. При цьому апатриди та біпатриди не можуть користуватися заступництвом чи сприянням іншого посольства, окрім випадків прямо визначених міжнародними договорами. О. Кондик звертає увагу на «зростання ролі у дипломатичній діяльності інформаційної функції. Ця функція за позицією автора реалізується через чотири основні напрямки: допомога у розумінні своєї країни; інформування про події в країні перебування; докладання зусиль з метою допомоги торгівлі своїй країні» [25, с. 361].

Функції дипломатичної служби є ключовими для реалізації зовнішньої політики та забезпечення національних інтересів держави. Її актуальність зумовлена глобалізацією, зростанням міжнародної взаємозалежності та необхідністю ефективного управління міждержавними відносинами в умовах динамічних змін на світовій арені. Відповідно, враховуючи визначені в

законодавстві функції та ті напрацювання, які є у науковців, можна виділити такі основні функції дипломатичної служби як:

1) Представницька функція – забезпечує державі можливість офіційного представництва на міжнародній арені, що сприяє зміцненню її позицій та ідентичності у глобальній спільноті. Наприклад, постійна дипломатична присутність через посольства та консульства дозволяє державам підтримувати регулярний діалог і активно відстоювати свої інтереси в міжнародних організаціях.

2) Інформаційно-аналітична функція – важлива для збирання та аналізу інформації, що допомагає державі приймати обґрунтовані рішення. Дипломатична служба здійснює моніторинг політичних, економічних і соціальних процесів у країнах перебування, забезпечуючи керівництво держави необхідними аналітичними даними. Наприклад, інформаційно-аналітична функція дозволяє дипломатам оцінювати зовнішні ризики, потенційні конфлікти або можливості для інвестицій.

3) Переговорна функція – сприяє досягненню мирних угод та компромісів між державами, зменшуючи ймовірність конфліктів і забезпечуючи стабільність у міжнародних відносинах. Ефективні переговори можуть призвести до укладання важливих міжнародних угод, регулювання економічного співробітництва та вирішення суперечок, які могли б перерости в конфлікт. Прикладом є багатосторонні переговори з питань ядерного роззброєння, де саме дипломатичні зусилля були вирішальними у досягненні безпекових домовленостей.

4) Консульська функція забезпечує захист прав та інтересів громадян за кордоном. Це надзвичайно актуально в умовах зростаючої мобільності населення, коли дедалі більше людей подорожують, працюють чи навчаються за кордоном. Консульська служба надає громадянам підтримку у випадку надзвичайних ситуацій, правову допомогу, захист інтересів у судових справах, що сприяє зміцненню довіри громадян до держави.

5) Координаційна функція – дозволяє узгоджувати зовнішню політику з діяльністю інших державних інституцій, що важливо для ефективного використання ресурсів та координації міжнародної діяльності. Завдяки цьому дипломатична служба виступає важливим механізмом, що об'єднує зовнішньоекономічну, культурну, інформаційну та безпекову політику.

6) Культурна та публічна дипломатія – є важливими для зміцнення міжнародних відносин через просування культурних і гуманітарних цінностей. Публічна дипломатія дозволяє зміцнювати довіру і взаєморозуміння між народами, що особливо актуально в сучасному світі, де взаємозалежність держав вимагає тіснішого співробітництва. Це також важливий аспект у запобіганні конфліктам та розвитку стійких партнерств.

Тому, варто зазначити, що функції дипломатичної служби є важливими для забезпечення мирного співіснування, розвитку міжнародного співробітництва та просування національних інтересів. Їх актуальність продиктована зростаючими вимогами до адаптивності та ефективності в умовах глобальних викликів. Визначення принципів і функцій дипломатичної служби є важливою передумовою для досягнення стратегічних цілей держави на міжнародній арені, оскільки саме дипломатія виступає інструментом формування та реалізації зовнішньої політики. Ефективно структурована дипломатична служба з чітко окресленими завданнями та принципами дії забезпечує можливість державі захищати національні інтереси та адаптуватися до змін у міжнародному середовищі.

Формулювання ключових принципів дипломатичної служби сприяє створенню стабільної, передбачуваної та послідовної зовнішньої політики, що сприяє довірі міжнародних партнерів та зміцненню міжнародної репутації держави. Це також сприяє збереженню і примноженню політичних, економічних і культурних зв'язків із зарубіжними країнами, які, у свою чергу, є вагомими чинниками внутрішнього розвитку та економічного зростання [19]. Крім того, принципи дипломатичної служби формують етичні

та професійні стандарти, що підвищують ефективність роботи дипломатів та інших представників зовнішньополітичних відомств.

Розподіл функцій у дипломатичній службі забезпечує вирішення широкого спектра завдань, пов'язаних із підтримкою безпеки, міжнародного правопорядку та захистом прав громадян за кордоном. Таким чином, дипломатична служба функціонує як невід'ємний елемент системи національної безпеки, оскільки саме вона відповідає за проведення мирних переговорів, створення союзів і координацію дій з іншими державами для вирішення глобальних викликів. Зокрема, завдяки цьому досягається баланс між національними інтересами та зобов'язаннями перед міжнародною спільнотою, що є основою стабільного розвитку.

1.3 Нормативно-правове регулювання дипломатичної служби

Визначення нормативних основ дипломатичної служби є важливим фактором для забезпечення стабільності та ефективності зовнішньої політики держави. Ці основи становлять юридичну рамку, яка регулює взаємодію між державами, забезпечує захист національних інтересів, а також сприяє розвитку міжнародних відносин. Науково обґрунтоване розуміння дипломатичної служби вимагає врахування історичних, політичних і соціально-економічних контекстів, у яких вона функціонує. Від моменту створення системи дипломатії та формалізації міжнародних відносин, до сьогодення, дипломатична служба пройшла через численні трансформації, обумовлені змінами в міжнародній політиці. Правова регламентація її діяльності забезпечує чітке дотримання міжнародних стандартів, особливо в умовах глобалізації. Нормативно-правові акти, які визначають діяльність дипломатичної служби, формують основу для

забезпечення правового статусу дипломатичних представників. Вони забезпечують захист їхніх прав та інтересів, а також визначають обов'язки, які впливають з їхньої діяльності на міжнародній арені. Законодавство України у сфері дипломатичної служби, зокрема Закон України «Про дипломатичну службу», окреслює принципи і правила, за якими повинні діяти дипломатичні установи, що сприяє забезпеченню ефективності їхньої роботи. Окрім того, ці нормативні акти сприяють формуванню єдиного правового поля для всіх учасників міжнародних відносин, що важливо для здійснення переговорів, укладення угод, а також для врегулювання конфліктів. Наприклад, Віденська конвенція про дипломатичні зносини (1961 р.) є міжнародним документом, який регулює поведінку і статус дипломатичних представників в інших країнах, а також установлює принципи недоторканності дипломатичних місій [12]. З іншого боку, нормативні основи також виконують функцію освітлення та регламентації відповідальності дипломатичних службовців, що дозволяє забезпечити високий рівень професіоналізму та етики при виконанні їхніх обов'язків. Оскільки дипломатичні відносини перебувають у постійному розвитку, нормативна база повинна своєчасно оновлюватися та адаптуватися до нових умов і викликів, що виникають на міжнародній арені. Отже, визначення нормативних основ дипломатичної служби є ключовим елементом для забезпечення цілісності зовнішньої політики держави, усталення принципів міжнародного права, а також формування професійного дипломатичного корпусу, спроможного адекватно реагувати на виклики сучасності. Це є важливим не тільки для національного розвитку, але й для підтримання миру та стабільності на міжнародному рівні.

Відповідно, в межах обраної тематики, визначаючи систематизацію нормативних основ дипломатичної служби слід визначити наступні:

1. Конституційні Основи. Зокрема, ст. 18 Конституції затверджує, що зовнішня політика України базується на загальновизнаних принципах і нормах міжнародного права. Стаття 19 встановлює, що органи державної

влади діють виключно в межах, визначених Конституцією та законами України, що стосується і дипломатичної діяльності [1]. Отже, конституційні норми, як норми прямої дії, безпосередньо регулюють відносини у сфері зовнішньої політики та зовнішніх справ. Такі норми становлять основу подальшого правового регулювання дипломатичної роботи: принципи дипломатичної роботи, визначення правового статусу персоналу (права, обов'язки, обмеження тощо), прийняті сфери дипломатичної роботи повноваження національних органів тощо.

2. Основні Закони. Серед них це – Закон України «Про дипломатичну службу». Закон визначає правові, організаційні та соціально-економічні основи діяльності дипломатичної служби України. А також регулює питання статусу дипломатичних службовців, їх права та обов'язки. Закон України «Про зовнішню політику України», що визначає основи зовнішньої політики України, принципи, на яких базується стратегія держави на міжнародній арені.

3. Регулюючі підзаконні нормативні акти. Зокрема, Указ Президента України «Про затвердження Положення про дипломатичну службу України» 2013 р. Указ регулює окремі аспекти діяльності дипломатичних установ. Постанова КМУ «Про затвердження Порядку підготовки та проведення службового відрядження за кордон для працівників дипломатичної служби» 2015 року, що визначає процедуру відряджень дипломатичних службовців за кордон. Наказ МЗС «Про затвердження Інструкції про порядок кадрового забезпечення дипломатичних місій» 2016 року. Акт регламентує питання кадрового управління в дипломатичній службі.

4. Міжнародні норми. Зокрема, Віденська конвенція про дипломатичні відносини 1961 року. Конвенція є основоположним документом, що регулює дипломатичні відносини між державами і, як результат, має пряму силу в Україні після ратифікації.

5. Положення Конституції України отримують офіційне тлумачення у рішеннях Конституційного Суду України. Поряд із офіційним тлумаченням

Конституційний Суд України вирішує питання про відповідність Конституції України (конституційність) законів України та інших правових актів Верховної Ради України, актів Президента України, актів Кабінету Міністрів України, правових актів Верховної Ради АРК. Предметом перевірки на конституційність стають і правові акти у сфері дипломатичної служби. Як приклад можна відзначити рішення Конституційного Суду України від 15.01.2009 р. у справі про конституційність Указу Президента України «Про деякі питання керівництва зовнішньополітичною діяльністю держави» від 04.06.2008 р. Рішення містить правову позицію Конституційного Суду України щодо розуміння «керівництва зовнішньополітичною діяльністю», що закріплене у п. 3 ст. 106 Конституції України [94].

Варто зазначити, що перелік зазначених актів є далеко не вичерпним і крім вказаних є велика кіноткість тих нормативних законодавчих та підзаконних нормативних актів, що визначають особливості дипломатичної служби та статусу дипломатичного службовця.

Також, виходячи із викладеного вище, можна стверджувати, що систематизація правових норм, які визначають статус дипломатичного службовця, є важливим процесом, що сприяє впорядкуванню, уточненню та вдосконаленню регулювання цієї сфери. Її значення можна розглядати у кількох ключових аспектах, пов'язаних із забезпеченням правової визначеності, єдності та послідовності в діяльності дипломатичної служби.

Систематизація правових норм сприяє правовій визначеності, що є основою ефективного функціонування дипломатичної служби. Чітко встановлені норми щодо статусу дипломатичного службовця гарантують захист його прав та обов'язків на міжнародній арені та забезпечують належне функціонування зовнішньої політики держави. Це особливо важливо для усунення розбіжностей та уникнення правових прогалин, що можуть негативно впливати на виконання службових обов'язків дипломатів. Систематизація дозволяє сформувати єдину та послідовну правову основу, яка регулює відносини в сфері дипломатичної служби. Це важливо для

злагодженої роботи державних установ, що взаємодіють з дипломатичним корпусом, таких як Міністерство закордонних справ, консульства та інші спеціалізовані структури [87]. Відсутність систематизованих норм може призвести до неузгодженостей, які, в свою чергу, можуть ослабити здатність дипломатичної служби ефективно реагувати на виклики міжнародної політики. Також систематизоване правове регулювання статусу дипломатичних службовців сприяє підвищенню рівня професіоналізму та відповідальності. Чітко визначені права, обов'язки та обмеження дипломатичних службовців дозволяють їм належно представляти інтереси держави, дотримуючись етичних та професійних стандартів. Це також сприяє зниженню ризиків конфліктів та підвищує захист дипломатів у країнах перебування. І на сам кінець, систематизація правових норм також сприяє гармонізації національного законодавства з міжнародними стандартами, що встановлені у Віденській конвенції та інших міжнародних угодах [12]. Це забезпечує виконання державою своїх міжнародних зобов'язань і сприяє розвитку конструктивних відносин на глобальному рівні. Прикладом є зобов'язання держави щодо надання дипломатам захисту та імунітетів, а також забезпечення їм доступу до ресурсів, необхідних для виконання їхніх функцій.

Таким чином, систематизація правових норм щодо статусу дипломатичних службовців є необхідною для забезпечення стабільності, ефективності та узгодженості діяльності дипломатичної служби. Вона допомагає захистити права дипломатів, знизити ризики міжнародних конфліктів та сприяє професійному зростанню представників дипломатичного корпусу. Систематизовані правові норми дозволяють чітко окреслити правовий статус дипломатичного службовця, забезпечуючи відповідність національного законодавства міжнародним нормам та принципам дипломатії, як-от Віденська конвенція про дипломатичні зносини. Це сприяє захисту прав дипломатичних представників на рівні міжнародного права, зокрема забезпеченню дипломатичного імунітету та привілеїв, які є

необхідними для виконання ними службових обов'язків без перешкод з боку іноземних держав. Крім того, систематизація правових норм створює юридичну базу для професійної підготовки та діяльності дипломатів, формує стабільне середовище для реалізації дипломатичної політики та захисту інтересів держави на міжнародній арені. Визначення чітких правових рамок також сприяє прозорості та підзвітності дипломатичної служби, що особливо важливо в умовах підвищеної уваги до зовнішньополітичної діяльності з боку суспільства та міжнародної спільноти.

РОЗДІЛ 2. ХАРАКТЕРИСТИКА ПРАВОВОГО СТАТУСУ ДИПЛОМАТИЧНОГО СЛУЖБОВЦЯ

2.1 Особливості набуття правового статусу дипломатичного службовця

Правовий статус дипломатичного службовця є об'єктом значної уваги як з боку міжнародного права, так і національних правових систем. Цей статус має вирішальне значення для успішного функціонування дипломатичних відносин, оскільки він встановлює рамки, що визначають права, обов'язки та імунітети, які діють на дипломата під час виконання його службових функцій. У сучасному світі, що визначається високим рівнем політичної, економічної та культурної взаємозалежності, гармонійна і стабільна діяльність дипломатичних служб є необхідною умовою для забезпечення національних інтересів і підтримання міжнародного миру. По-перше, правовий статус дипломатичного службовця забезпечує юридичний захист від свавільних дій з боку влади країни перебування. Також у відповідності до положень Віденської конвенції про дипломатичні зносини (1961) дипломати користуються імунітетом від кримінальної юрисдикції, що запобігає можливим правовим переслідуванням через політичні мотиви. Цей імунітет є критично важливим для забезпечення незалежності дипломатичних представників при виконанні їхніх обов'язків і дозволяє їм діяти без страху втручання у їхню роботу. По-друге, правовий статус визначає не лише права, але й обов'язки дипломата, зокрема, обов'язок дотримуватися законодавства та норм країни перебування. Це включає в себе зобов'язання поважати культурні особливості та традиції місцевого населення, що є важливим для підтримання гармонійних відносин між державами. Порушення цього принципу може призвести до кризи у двосторонніх відносинах, як це сталося у ряді випадків у сучасній практиці міжнародної дипломатії. По-третє, правовий статус дипломатів забезпечує

механізми для ведення переговорів та укладення угод, що сприяє зміцненню міжнародної співпраці. Дипломати, внутрішньо реформуючи свої організації, використовують своє положення для розвитку економічних, культурних і політичних зв'язків [74, с. 92]. Більш детальне регулювання дипломатичних відносин веде до більшої прозорості і передбачуваності в міжнародних відносинах, що, в свою чергу, знижує ризики конфліктів. По-четверте, правовий статус дипломата формує стандартні етичні і професійні норми, що регулюють взаємодію з колегами, представниками інших держав і громадськістю. Професійна етика, закріплена в корпоративних кодексах, служить основою для формування іміджу держави на міжнародній арені. Чітко визначені етичні принципи покликані забезпечити високий рівень професіоналізму та порядності у взаємодії з різними учасниками міжнародних відносин. Запровадження й підтримка чітко окресленого правового статусу дипломатичного службовця вимагає безперервного моніторингу та оцінки впливу зовнішніх і внутрішніх змін на дипломатичні відносини. Як фактор стабільності у міжнародних відносинах, правовий статус дипломатів формує основи для прогнозування поведінки держав у конкретних ситуаціях. Це дозволяє країнам адаптуватися до нових викликів, враховуючи різноманітні фактори, такі як економічна ситуація, безпека, еволюція міжнародних норм та цінностей.

Варто пам'ятати, що правовий статус дипломатичного службовця є важливим не лише для індивідуального рівня, але й для забезпечення стабільності та ефективності міжнародних відносин. Через свої нормативні, юридичні та професійні аспекти цей статус служить основою для формування конструктивного та продуктивного взаємодії між державами, стабілізуючи політичну ситуацію, впливаючи на розвиток зовнішньої політики та сприяючи глобальному миру. Таким чином, розуміння та підтримка правового статусу дипломатичного службовця є необхідністю для кожної держави, що прагне впливати на міжнародну арену та захищати свої національні інтереси.

Правовий статус дипломатичного службовця закріплений у значній кількості нормативних актів різної юридичної сили, які включають міжнародні договори, Конституцію України, закони та відомчі нормативні акти. Зокрема, відповідно до Конституції України, слід відмітити, що ряд її статей впливає на правовий статус дипломатичного службовця. Наприклад, у ст. 19 Конституції України визначається обов'язок органів державної влади та місцевого самоврядування діяти лише у межах своїх повноважень на підставі діючого законодавства. Також ст. 38 Конституції України визначає, що громадяни України користуються рівним правом доступу до державної служби [1, ст. 38].

Варто погодитися з позицією О. Сторожука, який визначає, що «особливості правового статусу дипломатичного службовця містяться у наступному:

1) виконання дипломатичними службовцями спеціальних повноважень з питань зовнішньої політики, спрямованих на реалізацію зовнішньополітичних завдань і функцій дипломатичної служби;

2) підпорядкованість дипломатичних службовців правилам, які встановлені державою та особливий характер відповідальності дипломатичного службовця внаслідок порушення службових обов'язків;

3) проходження дипломатичної служби відбувається не тільки в Україні але і за її межами, у закордонних дипломатичних установах;

4) порядок проходження дипломатичної служби підпадає під регулювання національного права, міжнародного права та законодавства держави перебування» [74, с. 54];

5) проходження дипломатичної служби відбувається тільки у системі органів дипломатичної служби, визначених Законом України «Про дипломатичну службу».

Необхідно також зазначити, що набуття правового статусу дипломатичним службовцем не відбувається автоматично, тільки у визначеному законом порядку та за умов, визначених законодавством. Стаття

12 Закону України «Про дипломатичну службу» встановлює, що вступ на дипломатичну службу можливий тільки шляхом призначення громадянина України на посаду і тільки за результатами конкурсу. Винятком є випадки призначення на дипломатичні посади [54].

Отже, підсумовуючи варто зазначити, що адміністративно-правовий статус дипломатичного службовця є фундаментальним елементом правового регулювання його діяльності, оскільки встановлює основи його правового положення, обов'язків і гарантій під час виконання функцій (див. Додаток 2). З наукової точки зору, статус дипломатичних службовців забезпечує ефективність їхньої роботи через систему імунітетів, правових гарантій та соціальних пільг, що сприяє збереженню стабільності міждержавних відносин. Адміністративно-правовий статус передбачає не лише захист дипломатів, але й визначає їхню відповідальність перед державою, яку вони представляють, що створює систему підзвітності й забезпечує дисципліну. Це особливо важливо для збереження правопорядку, адже дипломати підпорядковуються як внутрішнім правовим актам своєї держави, так і міжнародним нормам, що регулюють етичну та професійну поведінку. Високий рівень відповідальності та підзвітності, який вимагає відповідний адміністративно-правовий статус, дозволяє мінімізувати випадки порушень та зловживань, запобігаючи ситуаціям, що можуть зашкодити національним інтересам або викликати дипломатичні конфлікти. Важливість адміністративно-правового статусу також проявляється через захист соціальних прав дипломатів та їхніх сімей, що підвищує стійкість і ефективність дипломатичної служби [42, с. 25]. Законодавчі норми, зокрема в Україні, забезпечують право дипломатів на соціальні виплати, медичне обслуговування та додаткові пільги, що дозволяє мінімізувати негативний вплив зовнішніх факторів під час виконання службових обов'язків за кордоном. Така підтримка гарантує стабільність і надійність дипломатичної служби навіть в умовах підвищеного ризику чи політичної нестабільності у країнах перебування. Таким чином, адміністративно-правовий статус

дипломатичного службовця є невід'ємним компонентом, що забезпечує як безперервність і стабільність дипломатичних відносин, так і належний рівень правового захисту та підзвітності дипломатів перед державою. Цей статус є важливою умовою для ефективного здійснення дипломатичної діяльності в умовах глобалізації та швидких змін у сфері міжнародних відносин.

2.2 Права, обов'язки та юридична відповідальність дипломатичного службовця

Безумовно важливим питанням для з'ясування особливостей адміністративно-правового статусу дипломатичного службовця є визначення тих елементів, що визначають систему такого статусу. Загальновизначено, що до таких структурних елементів відносять права, обов'язки та юридичну відповідальність дипломатичних службовців. Наукові дослідження підтверджують, що правовий статус дипломатичних службовців значною мірою підтримує міжнародний правопорядок і сприяє узгодженості міждержавних відносин через дотримання встановлених правил і норм. Зокрема, адміністративно-правовий статус є важливим інструментом для реалізації державної зовнішньої політики, оскільки дозволяє дипломатам діяти з урахуванням стратегічних інтересів держави та водночас забезпечує їх захист від неправомірного впливу. Це досягається шляхом гармонізації національного законодавства з міжнародними стандартами, що регулюють дипломатичну діяльність.

Варто визначити, що права та обов'язки дипломатичних службовців встановлюються національним законодавством, яке регулює дипломатичну службу, а також міжнародними договорами, зокрема Віденською конвенцією

про дипломатичні зносини 1961 року [12]. Ці норми спрямовані на забезпечення правового статусу дипломатів, захист їхньої діяльності та створення умов для ефективного виконання ними службових обов'язків.

Стаття 10 Закону України «Про дипломатичну службу» визначає, що посадові особи дипломатичної служби користуються правами державних службовців, які закріплені у Законі України «Про державну службу» [54]. Якщо систематизувати сукупність прав дипломатичних службовців, то можна виділити наступні:

1) імунітет від юрисдикції держави перебування: згідно з Віденською конвенцією, дипломати мають особистий імунітет від кримінальної, цивільної та адміністративної юрисдикції країни, де вони перебувають. Це дозволяє їм виконувати службові обов'язки, не зазнаючи переслідувань за дії, які є частиною їхньої професійної діяльності;

2) недоторканність дипломатичних приміщень та кореспонденції: законодавство захищає дипломатичні місії від втручання місцевих органів, гарантуючи недоторканність будівель посольства, службових документів і дипломатичної пошти. Це забезпечує конфіденційність та збереження інформації, що має стратегічне значення для держави;

3) соціальні та економічні гарантії: національне законодавство встановлює спеціальні соціальні права для дипломатів, такі як право на медичне обслуговування, пенсійне забезпечення, оплату праці відповідно до високого рівня відповідальності. Це сприяє професійному захисту дипломатів і забезпечує їхню соціальну захищеність.

Наступним елементом правового статусу дипломатичного службовця виступають його обов'язки. Порядок закріплення обов'язків дипломатичного службовця такий самий як і його прав, тобто у Законі України «Про державну службу», положеннях про орган дипломатичної служби чи міжнародних договорах. Якщо систематизувати обов'язки дипломатичних

службовців, можна визначити наступні:

- 1) дотримання законів держави перебування: дипломати зобов'язані поважати закони та правила країни, де вони перебувають, хоча й мають певний імунітет. Це означає, що їхня діяльність не повинна порушувати місцеве законодавство та має відповідати стандартам міжнародної етики;
- 2) захист прав громадян держави: один із ключових обов'язків дипломатичних службовців – надання підтримки та захисту своїм громадянам за кордоном, включаючи консульську допомогу в надзвичайних ситуаціях. Це важлива частина діяльності дипломатів, яка сприяє довірі громадян до державної дипломатичної служби.
- 3) представлення та відстоювання інтересів держави: дипломати повинні активно представляти інтереси своєї держави, сприяючи встановленню та розвитку взаємовигідних відносин з іншими країнами, укладати міжнародні угоди та вести переговори, які відповідають зовнішньополітичним пріоритетам їхньої держави
- 4) конфіденційність інформації: дипломатичні службовці зобов'язані зберігати конфіденційність інформації, що стосується національної безпеки та інших питань, важливих для держави. Витік такої інформації може завдати шкоди інтересам держави та її відносинам з іншими країнами [56].

Актуальність обов'язків дипломатичних службовців зростає в умовах посилення глобалізаційних процесів, збільшення кількості міжнародних конфліктів та появи нових форм співробітництва. Дотримання дипломатами професійних обов'язків у цих умовах дозволяє державам адаптуватися до нових викликів та формувати позитивний імідж у глобальному середовищі. Крім того, у сучасних умовах важливо, щоб дипломати не тільки виконували традиційні обов'язки, але й активно займалися публічною дипломатією, що

допомагає зміцнювати довіру до держави на міжнародному рівні. Узагальнюючи, обов'язки дипломатичних службовців є важливою складовою адміністративно-правового статусу, що дозволяє підтримувати міжнародний правопорядок, захищати національні інтереси та забезпечувати ефективне функціонування дипломатичної служби. Їх значення є невід'ємним для успішної реалізації зовнішньої політики держави та її стабільного позиціонування на міжнародній арені.

Загалом варто зазначити, що права дипломатичних службовців створюють правову та соціальну базу, яка дозволяє їм ефективно виконувати обов'язки. Імунітет від місцевої юрисдикції та недоторканність приміщень дозволяють дипломатам зосередитися на виконанні зовнішньополітичних завдань без втручання місцевих органів, що є необхідною умовою для забезпечення незалежності їхньої діяльності. Соціальні та економічні гарантії також підвищують стабільність у роботі дипломатів, забезпечуючи відповідний рівень матеріального забезпечення та соціального захисту. Обов'язки дипломатів сприяють зміцненню міжнародного правопорядку та підтриманню етичних стандартів у сфері дипломатії. Наприклад, дотримання місцевих законів підвищує рівень довіри до дипломатів, навіть попри їхній імунітет, що сприяє більш продуктивним відносинам між державами. Зобов'язання зберігати конфіденційність також є критично важливим, оскільки витік інформації може поставити під загрозу національну безпеку [30, с. 195]. Таким чином, система прав та обов'язків дипломатичних службовців є збалансованою та спрямованою на забезпечення як безпеки самих дипломатів, так і міжнародного правопорядку. Вона дозволяє дипломатам ефективно представляти інтереси держави та захищати її громадян за кордоном, дотримуючись при цьому етичних та правових норм, що регулюють їхню діяльність.

Ще одним елементом адміністративно-правового статусу дипломатичного службовця є юридична відповідальність. Передусім варто

визначити, що юридична відповідальність дипломатичних службовців у системі адміністративно-правового статусу є важливим компонентом, який забезпечує правове регулювання та контроль за виконанням службових обов'язків на міжнародній арені. Цей механізм закріплює межі, в яких дипломатичні службовці можуть здійснювати свої повноваження, а також встановлює відповідальність за порушення як внутрішніх державних норм, так і міжнародного права. У науковому контексті розгляд юридичної відповідальності дипломатичних службовців охоплює кілька основних аспектів, які є важливими для підтримки міжнародного правопорядку, стабільності дипломатичних відносин і забезпечення довіри до дипломатичної служби. Також юридична відповідальність дипломатичних службовців передбачає, що кожен представник держави, незалежно від свого дипломатичного імунітету, зобов'язаний дотримуватися певних етичних і правових норм. Це включає зобов'язання дотримуватися як внутрішніх положень державної служби, так і міжнародних норм, яка регулює правовий статус та імунітети дипломатів. Дослідження, проведені науковцями підтверджують, що надання імунітетів і привілеїв дипломатам сприяє забезпеченню їхньої безпеки та захисту прав, але разом із тим вимагає чіткого контролю за дисципліною, щоб уникнути зловживань. Такий підхід забезпечує дисципліну, підзвітність та високий рівень професіоналізму.

Так, дипломатичні службовці у порядку передбаченому ст. 65 Закону України «Про запобігання корупції» притягуються до дисциплінарної, адміністративної, цивільно-правової та кримінальної відповідальності за вчинення правопорушень за корупційні правопорушення, або правопорушення, пов'язані з корупцією [55].

Юридична відповідальність дипломатичних службовців також служить засобом забезпечення міжнародного правопорядку. Дипломатичні службовці повинні діяти в рамках норм, встановлених міжнародним правом, навіть при наявності певних імунітетів. Це забезпечує стабільність міждержавних

відносин, оскільки дипломати зобов'язані поважати закони та звичаї держави перебування, уникати діяльності, яка може бути розцінена як порушення суверенітету приймаючої країни або як втручання в її внутрішні справи. У разі порушення норм міжнародного права дипломат може бути оголошений «персоною нон грата», що є найсуворішим заходом дисциплінарної відповідальності на міжнародному рівні, і є ефективним механізмом підтримки міжнародного порядку. Хоча дипломатичні службовці мають імунітети від кримінальної, цивільної та адміністративної юрисдикції держави перебування, міжнародне право передбачає певні обмеження імунітетів у випадку серйозних правопорушень, таких як порушення прав людини чи участь у злочинах, що загрожують національній безпеці держави перебування. Такі обмеження є важливим аспектом відповідальності дипломатів, який знижує ризик зловживань імунітетами та сприяє збереженню стабільних дипломатичних відносин [40, с. 34].

Кожна держава має право здійснювати внутрішній дисциплінарний контроль за діяльністю своїх дипломатичних службовців з метою дотримання етичних і професійних стандартів. Це включає можливість накладення дисциплінарних санкцій, таких як догани, зниження в посаді або відкликання з посади у разі порушень професійних стандартів або етичних норм. За даними досліджень науковців, внутрішня дисциплінарна відповідальність служить важливим засобом контролю за діяльністю дипломатів, що дозволяє державі забезпечувати відповідність діяльності своїх представників державним інтересам та уникати можливих дипломатичних скандалів. Відповідальність дипломатичних службовців також безпосередньо впливає на репутацію держави на міжнародному рівні, оскільки дії дипломатів можуть бути розцінені як дії держави, яку вони представляють. У випадках порушень норм міжнародного права дипломатичним службовцем відповідальність за його дії може бути покладена на державу.

Загалом, юридична відповідальність дипломатичних службовців є важливою складовою їхнього адміністративно-правового статусу, що регулює межі їхньої діяльності та сприяє підтриманню правопорядку на міжнародній арені. Вона забезпечує як правову підзвітність дипломатів, так і захист державних інтересів і правопорядку в державі перебування. Механізми юридичної відповідальності, такі як обмеження імунітетів, внутрішня дисциплінарна відповідальність та можливість оголошення «персоною нон грата», підтримують високу дисципліну і стандарти поведінки дипломатів, що є запорукою стабільності та довіри в міждержавних відносинах.

Отже, варто зазначити, що адміністративний статус дипломатичних службовців має важливе значення для забезпечення правового, соціального та професійного підґрунтя діяльності дипломатів, що є необхідним для успішного виконання завдань державної дипломатії. Він не лише гарантує захист і стабільність дипломатів, а й забезпечує умови для дотримання міжнародного правопорядку та підтримки високих стандартів дипломатичної діяльності.

2.3 Гарантії реалізації правового статусу дипломатичного службовця

Розбудова демократичної правової держави вимагає створення адекватної системи органів державної влади та відповідної їй державної служби, здатної забезпечити реалізацію функцій і завдань держави, підвищення ефективності економіки та розвитку громадянського суспільства. Формування міцних конституційних основ державної служби в Україні як

найважливіший механізм публічного управління, що принципово відрізняється від діючої раніше адміністративної системи управління, вимагає, з одного боку, нових підходів в переосмисленні сутності, цілей, завдань, функцій, а також механізму реалізації державної служби. З іншого боку, в ході соціально-економічних і політичних перетворень суспільства дослідження змістовної діяльності соціально-політичних інститутів, серед яких особливе місце займає державна служба, набуває особливої актуальності. Власне, в такій ситуації важливим є забезпечення правових гарантій державних службовців загалом, та службовців дипломатичної служби зокрема. Актуальність гарантій реалізації правового статусу дипломатичного службовця обумовлена також їхньою роллю в забезпеченні стабільності, незалежності та безпеки дипломатичної служби.

Такі гарантії створюють умови для безперешкодної діяльності дипломатів, захисту їхніх прав та інтересів, а також сприяють ефективному виконанню зовнішньополітичних функцій держави на міжнародній арені. Н. Янюк визначає гарантії як елемент правового статусу. Авторка встановлює, що гарантії правового статусу спрямовуються на: «1) попередження протиправного впливу на здійснення посадовою особою організаційно-розпорядчих функцій; 2) визначення меж правомірної поведінки зобов'язаної сторони; 3) надання можливостей оскаржити дії, які порушують права посадових осіб, і вимагати компенсації моральної та матеріальної шкоди за рахунок винних осіб» [96, с. 91]. Забезпечення гарантій реалізації правового статусу дипломатичного службовця виступає обов'язком держави, оскільки завдяки їм відбувається реальна охорона прав та свобод дипломатичного службовця.

Забезпечення правового статусу дипломатичних службовців регулюється міжнародним правом, зокрема Віденською конвенцією про дипломатичні зносини 1961 року, яка встановлює ключові права, імунітети та привілеї дипломатів, зокрема особистий імунітет від кримінальної юрисдикції держави перебування, недоторканність дипломатичних

приміщень, а також захист від втручання в особисті та професійні справи [12]. Відсутність таких гарантій може призвести до ситуацій, коли дипломатичні службовці опиняються під загрозою правового переслідування, обшуків або інших адміністративних заходів, що може порушувати незалежність їхньої діяльності та негативно впливати на міжнародні відносини. Гарантії також дозволяють дипломатам зосередитися на виконанні своїх службових обов'язків без ризику втручання або зловживань з боку приймаючої держави (див. Додаток 3). Наприклад, дослідження проведені науковцями підкреслюють, що захищеність дипломатів є ключовим фактором для стабільності міжнародної політики, адже наявність імунітетів забезпечує безперервність їхньої діяльності незалежно від політичної ситуації у країні перебування. Такий захист дозволяє державам зберігати довготривалі партнерські відносини, навіть за умов конфліктів або кризових ситуацій. Науковці також звертають увагу на значення гарантій у забезпеченні правової підзвітності дипломатів перед власною державою. Внутрішній правовий статус дипломатів, підтриманий відповідними соціальними та правовими гарантіями, сприяє збереженню високих стандартів дисципліни та етики. Це є особливо важливим для підтримання позитивного іміджу держави на міжнародній арені, оскільки порушення з боку дипломатів можуть негативно вплинути на репутацію країни та її відносини з іншими державами.

На теперішній час у науці та практиці існує безліч класифікацій юридичних гарантій, однак, вивчення та систематизація даних точок зору дає можливість виділити серед них загальні, спеціальні (юридичні) та організаційні. Загальні гарантії забезпечення реалізації правового статусу дипломатичного службовця відносяться до тих, що мають закріплення у Конституції України та можуть виступати основою для захисту будь-якого правового статусу. Зокрема, О. Кузьменко [28, с. 94], стверджує, що, «наприклад, закріплені в Конституції економічні гарантії права на працю, на

відпочинок, на житло мають характер констатації наявності економічних і матеріальних можливостей та умов для реалізації прав».

Більш вагоме значення для реалізації правового статусу дипломатичного службовця мають юридичні гарантії, що поєднують всю систему діючих у державі правових норм, які спрямовані на реалізацію та конкретизацію прав і обов'язків.

Окрім загальних та юридичних державних гарантій важливе значення для забезпечення правового статусу дипломатичного службовця відіграють організаційні гарантії. Вони впливають як на інститут державної служби, так і дипломатичної служби, сприяє виконанню покладених на дипломатичних службовців завдань.

З точки зору реалізації правового статусу дипломатичного службовця викликає інтерес класифікація гарантій, запропонована О. Сторожуком, який поділяє їх на добровільно-спонукальні (стимулюючі), примусово-спонукальні (відповідальність) та організаційні [74, с. 121].

Власне, виходячи із викладеного варто зупинити увагу на проблемі відсутності єдиного систематизованого акта, в якому, власне б можна було систематизувати та закріпити такі гарантії саме для дипломатичних службовців. Забезпечення правових гарантій для дипломатичних службовців знижує ризик правових конфліктів та усуває неоднозначність у тлумаченні їхнього правового статусу як на національному, так і на міжнародному рівнях. Відсутність правових розбіжностей сприяє узгодженості дій дипломатичних місій, зміцнюючи ефективність дипломатії у просуванні державних інтересів. Правові гарантії, зокрема імунітети, захищають дипломатичних службовців від зовнішнього тиску або переслідування з боку інших держав, що підвищує їхню незалежність і сприяє об'єктивному виконанню ними функцій без загрози втручання. Важливим аспектом нормативного закріплення правових гарантій є також забезпечення правової визначеності та прогнозованості для дипломатів у межах їхньої діяльності за кордоном. Це підвищує ефективність міжнародної взаємодії, оскільки

дипломати діють у чітко визначених юридичних рамках, незалежно від правових особливостей приймаючих держав. Таким чином, систематизація правових норм, що регулюють статус дипломатичних службовців, є необхідною умовою для збереження правової захищеності дипломатів та їхньої здатності ефективно представляти державу на міжнародній арені, що сприяє загальному зміцненню міжнародної стабільності та правопорядку.

Отже, гарантії реалізації правового статусу дипломатичного службовця є актуальними, оскільки вони забезпечують правову стабільність, підтримують ефективність дипломатичної служби та сприяють розвитку міжнародної довіри. Така система гарантій дозволяє державам зберігати цілісність дипломатичної служби, мінімізуючи ризики та конфлікти, які можуть виникати у процесі міжнародної взаємодії.

РОЗДІЛ 3. ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ДОБОРУ КАДРІВ ТА ПРОХОДЖЕННЯ ДИПЛОМАТИЧНОЇ СЛУЖБИ

На сьогоднішній день, у нових соціально-політичних умовах, в яких опинилася дипломатична служба України через суттєві зміни в суспільстві, міжнародних відносинах і зовнішній політиці, зумовлені розвитком науки, технологій, сучасних засобів інформації та комунікації, зростає потреба у впровадженні нових підходів для підвищення ефективності роботи дипломатів. Для цього важливо застосовувати різноманітні програми розвитку інноваційної діяльності. Досвід провідних країн світу демонструє, що навіть за відсутності природних ресурсів, родючих земель чи сприятливих кліматичних умов, стабільне економічне зростання можливе завдяки високій якості людського капіталу та постійним інвестиціям у його розвиток. Вивчення питань, що пов'язані із удосконаленням та розвитком певної сфери управління не може обійтися без зарубіжного досвіду. Відповідно, сфера реалізації дипломатичної служби не є винятком. Вивчення дипломатичної служби як окремої галузі знань привертало увагу численних вчених та дослідників у галузі міжнародних відносин, політичної науки та історії [22, с. 29]. Серед видатних дослідників, які зробили значний внесок у розуміння дипломатії та дипломатичної служби, можна виділити таких:

- Ганс Моргентау – один із засновників політичного реалізму, який розглядав дипломатію як інструмент у контексті національної сили. Його праці, зокрема «Politics Among Nations», пояснюють основні принципи дипломатії, орієнтовані на досягнення балансу сил на міжнародній арені.

- Гарольд Ніколсон – британський дипломат та вчений, чиї праці мають важливе значення для розуміння практичних аспектів дипломатичної роботи. У своїй книзі «Дипломатія» (англ. «Diplomacy») Ніколсон описує технічні і

поведінкові аспекти дипломатії, акцентуючи увагу на етиці та майстерності дипломатичних відносин.

- Реймон Арон – французький соціолог і політолог, який вивчав роль дипломатії у контексті великих ідеологічних змагань XX століття. У своїй книзі «Мир та війна між націями» (фр. «Paix et guerre entre les nations») Арон аналізує дипломатію як механізм стримування конфліктів і забезпечення стабільності.

- Генрі Кіссінджер – колишній державний секретар США, який також зробив значний внесок у дослідження дипломатії. У своїх творах, таких як «Дипломатія» (англ. «Diplomacy»), Кіссінджер аналізує історичний розвиток дипломатичних стратегій і підходів, а також ролі дипломатії в забезпеченні національних інтересів США.

- Йозеф Най – розробник концепції «м'якої сили», яка також стала важливим аспектом сучасної дипломатії. В його праці «Soft Power: The Means to Success in World Politics» розглянуто, як дипломатія може впливати на міжнародну політику через культурний і ідеологічний вплив, а не лише через військову або економічну силу.

- Едвард Халлсворт та Браян Хокінг – дослідники, які вивчали зміни в структурі дипломатичної служби у сучасному світі, зокрема переходи до нових форм, як-от публічна дипломатія та цифрова дипломатія. Їхні праці аналізують, як технологічні інновації та глобалізація впливають на практики дипломатії.

- Пол Шарп – відомий сучасний дослідник, який фокусується на теоретичних основах дипломатії та її соціальних функціях. У своїх роботах Шарп пояснює, як дипломатія сприяє налагодженню міжкультурного діалогу та вирішенню конфліктів.

Ці дослідники допомогли сформувати сучасне розуміння дипломатичної служби як інструменту, що одночасно є частиною міжнародної політики та унікальною професією з власними принципами, техніками та цілями. Їхні дослідження надали глибокий аналіз

дипломатичних процесів та висвітлили роль дипломатії у забезпеченні миру та стабільності у світі.

Зарубіжний досвід вступу на дипломатичну службу та проходження нею може стати корисним для України з огляду на вдосконалення відбору, навчання, підвищення кваліфікації та соціального забезпечення дипломатів. Глибше дослідження найкращих практик країн, які досягли високої ефективності в сфері дипломатичної служби, може сприяти підвищенню професійного рівня українських дипломатів і зміцненню зовнішньополітичних позицій України. Процес відбору на дипломатичну службу у таких країнах, як США, Канада, Франція та Японія, є багатоступеневим та передбачає сувору перевірку навичок кандидатів. Наприклад, у США кандидат повинен скласти спеціальний тест для дипломатів (Foreign Service Officer Test), який оцінює знання в різних сферах: політика, економіка, культура, а також навички аналітичного мислення, стресостійкості та комунікації. Цей тест є першим кроком, після чого слідує співбесіда та психологічне тестування, яке допомагає визначити емоційну стійкість та лідерські якості кандидатів. Така ретельна система відбору зменшує ризик випадкового підбору кадрів і підвищує ймовірність того, що на службу прийдуть кандидати з необхідними особистісними і професійними якостями, аналогічний досвід у Канаді також передбачає систему комплексного відбору, в якій крім спеціальних тестів оцінюється здатність кандидата до міжкультурної комунікації та дипломатичного етикету. Інтеграція подібних підходів в Україні дозволила б підвищити якість кандидатів на дипломатичну службу та зменшити плинність кадрів, забезпечуючи постійне оновлення кадрового складу компетентними фахівцями. У Великій Британії процес відбору до дипломатичної служби включає кілька етапів оцінювання, зокрема Центр оцінки (Assessment Center), де кандидати проходять серію симуляційних вправ і ситуаційних завдань. У таких вправах оцінюють здатність критично мислити, емоційно контролювати себе в стресових ситуаціях і аналізувати складні ситуації. Під

час фінального етапу кандидати зустрічаються з комісією, яка перевіряє їхню мотивацію, моральні цінності та здатність до прийняття рішень з урахуванням інтересів держави. Такий підхід до відбору дозволяє визначити найбільш психологічно підготовлених та мотивованих кандидатів [102, с. 41].

Щодо Франції, кандидати на дипломатичну службу повинні мати високий рівень академічної підготовки, яку вони отримують в елітних закладах, таких як Школа національної адміністрації (ENA). Навчання в ENA включає курси з міжнародного права, економіки, комунікаційних технологій та міжкультурної комунікації, що забезпечує комплексну підготовку до майбутніх дипломатичних місій. Окрім академічної підготовки, студенти проходять практичні тренінги з розвитку навичок роботи в умовах міжнародних конфліктів, що підвищує їхню здатність до адаптації в умовах кризових ситуацій. Успішне завершення навчання в ENA є важливою перевагою при прийомі на роботу у французькі дипломатичні органи. У свою чергу Японія надає великого значення професійному розвитку дипломатів протягом усієї їхньої кар'єри, що включає ротацію кадрів та спеціалізовану підготовку. Кандидати на вступ до дипломатичної служби проходять жорсткий відбір з акцентом на знання японської дипломатичної стратегії та здатність адаптуватися до інтенсивної системи роботи з регулярною ротацією. Після вступу до служби дипломати продовжують професійне навчання в межах спеціальних програм, що дозволяє їм поглиблювати експертизу в таких галузях, як безпека, економічна дипломатія та регіональні питання.

Процедури відбору персоналу в системах державної служби країн-членів ЄС спрямовані на балансування двох основних принципів, які інколи закріплені на конституційному рівні. Перший принцип передбачає рівний доступ до державної служби для всіх кваліфікованих громадян. Згідно з ним, кожен громадянин має право на працевлаштування за умови відповідності загальним вимогам законодавства та конкретним критеріям, зазначеним у вакансії. Другий принцип полягає у забезпеченні інтересів

державного управління через відбір найкращих кандидатів (принцип заслуг). Окремі країни надають перевагу тому чи іншому підходу. Наприклад, держави, що дотримуються класичної французької моделі державного управління (Іспанія, Португалія, Італія, Франція), акцентують на рівності доступу. У той час країни, як-от Нідерланди чи скандинавські держави, роблять наголос на відборі найбільш компетентних кандидатів. В Албанії процес відбору є централізованим для інститутів державного управління та децентралізованим для місцевих органів влади і незалежних установ. «Це наслідок загальних особливостей їхніх систем, систем кар'єри чи роботи. Однак, варто відзначити, що обидва принципи на даний час більшою чи меншою мірою присутні в усіх країнах ЄС. Питання полягає в перевазі того чи іншого як головної ознаки системи. Крім того, усі механізми відбору на державну службу в країнах-членах ЄС передбачають, що: а) система відбору спрямована на селекцію найбільш підходящого кандидата на певну посаду в рамках державної служби; б) нормативно-правова база країни гарантує право на рівний доступ до державної служби, заснований на заслугах, без огляду на расу, етнічність, стать, сімейне походження, релігійні переконання чи політичні погляди» [3].

Важливим є з'ясування особливостей системи підвищення кваліфікації. Навчання та підвищення кваліфікації дипломатичних службовців є стратегічно важливими елементами для забезпечення їхньої професійної компетентності та ефективності у виконанні завдань зовнішньої політики держави. Ці процеси включають комплекс спеціалізованих навчальних програм, тренінгів, стажувань і регулярних курсів, спрямованих на поглиблення знань у сфері міжнародних відносин, розширення навичок комунікації та дипломатичного етикету, а також на вивчення новітніх тенденцій у міжнародному праві та економіці. Зміст навчальних програм для дипломатичних службовців базується на міждисциплінарному підході, який охоплює міжнародне право, політичну економію, зовнішньоекономічну діяльність, міжкультурну комунікацію та навички стратегічного аналізу.

Згідно з науковими дослідженнями, найбільш ефективними є ті навчальні програми, які поєднують теоретичну підготовку з практичними навичками, такими як ведення переговорів, кризовий менеджмент і комунікація в умовах стресу (О'Коннор, 2020). Практичні тренінги, симуляції переговорних процесів і рольові ігри допомагають службовцям відпрацьовувати навички роботи в умовах тиску та швидкої зміни зовнішньополітичної ситуації. Також система навчання також передбачає обов'язкове підвищення кваліфікації для діючих дипломатів через регулярні курси та тренінги. Це особливо актуально в умовах динамічних змін міжнародного середовища, коли службовці мають володіти актуальними знаннями про міжнародну безпеку, технологічні інновації та новітні методи публічної дипломатії. Наприклад, спеціальні курси з цифрової дипломатії та кібербезпеки стали актуальними складовими професійного навчання в країнах Європейського Союзу та США, що дозволяє дипломатам ефективно використовувати новітні комунікаційні платформи для просування національних інтересів. Іноземна мова є ще одним важливим елементом у процесі навчання, оскільки успішні комунікації у дипломатії залежать від мовної підготовки службовців. Оволодіння кількома іноземними мовами є обов'язковою вимогою в багатьох країнах, оскільки це полегшує взаємодію з партнерами та сприяє кращому розумінню культурних особливостей країни перебування. Крім мовних курсів, для дипломатів часто організовують семінари з міжкультурної комунікації, які допомагають уникати культурних бар'єрів і непорозумінь, що можуть вплинути на успішність переговорів і зміцнення міжнародних відносин.

Досвід багатьох країн свідчить про важливість постійного навчання протягом усього кар'єрного шляху дипломатів, що охоплює не лише теоретичну та практичну підготовку, але й кар'єрний розвиток і ротацію посад. Регулярна ротація, що часто передбачена системою підвищення кваліфікації, сприяє розвитку адаптивності дипломатів та їхньої здатності швидко входити в нові робочі контексти [19]. Це дозволяє службовцям

працювати у різних культурних середовищах і вирішувати різнопланові завдання, що сприяє їхньому професійному зростанню та розширює горизонти кар'єрних можливостей.

Так, зокрема, досвід Франції та Німеччини свідчить, що навчання дипломатів є безперервним процесом, що включає спеціальні програми підвищення кваліфікації та професійні курси. У Франції, наприклад, Школа національної адміністрації (ENA) готує дипломатів із фокусом на міжнародне право, економіку, міжкультурну комунікацію, що дозволяє їм краще орієнтуватися у складних питаннях глобальної політики. Така інституційна підтримка дозволяє дипломатам оновлювати знання та вивчати новітні методи роботи, що особливо важливо в умовах швидких змін на міжнародній арені (ENA, 2023). В Україні цей досвід може бути інтегрований через створення аналогічних навчальних програм або розширення існуючих програм з міжнародного права та економіки для українських дипломатів.

Наступним важливим питанням, що потребує уваги є система оцінки результатів роботи дипломатичних службовців. Система регулярної оцінки результатів роботи дипломатів, що діє у Великій Британії та США, дозволяє відстежувати ефективність діяльності кожного співробітника, визначаючи його сильні та слабкі сторони. Крім того, у США оцінювання дипломатичних службовців є багатокомпонентним процесом, який здійснюється Державним департаментом. Ключову роль відіграє система щорічного огляду результатів роботи (Annual Performance Review), яка оцінює успішність виконання конкретних завдань і дотримання професійних стандартів. Під час оцінювання враховуються такі аспекти, як стратегічне мислення, навички комунікації, гнучкість та адаптивність, а також здатність до вирішення проблем. На основі цих показників визначаються рейтинги, які впливають на подальше кар'єрне просування дипломата. За результатами оцінки може бути запропоновано підвищення, ротацію або направлення на додаткове навчання для вдосконалення навичок. Такий підхід дозволяє забезпечити високу підзвітність дипломатів і сприяє підтримці ефективності в дипломатичній

службі. У Канаді система оцінки дипломатичних службовців має на меті не лише оцінити їхню ефективність, а й виявити потенціал для розвитку. Щорічна оцінка включає оцінювання виконання індивідуальних цілей, встановлених на початку року, а також аналіз здатності адаптуватися до нових умов і викликів у міжнародному середовищі. Велика увага приділяється результативності в умовах багатокультурного середовища, оскільки канадські дипломати часто працюють в умовах культурної різноманітності. Оцінка фокусується також на здатності до ефективної комунікації, вирішення конфліктів та реалізації завдань відповідно до зовнішньополітичних цілей Канади. За результатами оцінки визначаються напрями для подальшого розвитку, а також надаються рекомендації щодо підвищення кваліфікації [19].

У Великій Британії система оцінювання дипломатів фокусується на оцінці компетенцій та індивідуальних результатів. Оцінка включає регулярні огляди виконаних завдань, які здійснюються керівниками відповідних департаментів і включають відгуки від колег, зовнішніх партнерів і навіть представників інших відомств. Компетенційний підхід означає, що основними критеріями оцінювання є відповідність дипломата ключовим компетенціям, як-от навички переговорів, дипломатична етика, здатність до роботи в міжнародній команді [100]. Ця система включає регулярні індивідуальні зустрічі, на яких обговорюються успіхи, труднощі та шляхи розвитку, а також визначаються короткострокові та довгострокові цілі, які сприяють подальшому професійному зростанню. На основі оцінки приймаються рішення щодо кар'єрного росту, ротації чи переведення на посади з більшим рівнем відповідальності. У той же час, досвід Франції щодо оцінки результатів роботи дипломатичних службовців здійснюється на основі системи річних звітів, де дипломати звітують про досягнення за минулий рік і визначають цілі на наступний. Процес оцінювання є багаторівневим: крім безпосереднього керівника, оцінку проводить комісія, що складається з представників МЗС і досвідчених дипломатів. Оцінка

враховує здатність дипломата до стратегічного планування, дипломатичну етику, знання та застосування норм міжнародного права. Французький підхід також орієнтований на підготовку до ротацій, що дозволяє дипломатам розвивати свою кар'єру та підвищувати кваліфікацію шляхом проходження різних посад і місій.

Так, можна підсумувати, що система оцінки результатів роботи дипломатичних службовців у різних країнах враховує як індивідуальні досягнення, так і здатність адаптуватися до вимог міжнародного середовища. Вона слугує інструментом розвитку дипломатичної служби, оскільки сприяє підвищенню ефективності роботи, стимулює професійний розвиток та забезпечує підзвітність. Україні доцільно врахувати ці підходи при розробці національної системи оцінки дипломатів, щоб підвищити професійний рівень дипломатичної служби і ефективно реалізувати зовнішньополітичні цілі держави.

Ще одним питанням, яке варто детально з'ясувати є питання визначення та забезпечення соціальних гарантій для дипломатичних службовців. Важлива складова адміністративно-правового статусу дипломатичного службовця та важлива складова забезпечення ефективної роботи службовців. Соціальні гарантії для дипломатичних службовців відіграють важливу роль у забезпеченні стабільності та ефективності їхньої роботи. У міжнародній практиці соціальні гарантії включають широкий спектр заходів: від медичного обслуговування та пенсійного забезпечення до компенсацій у разі надзвичайних ситуацій, забезпечення безпечних умов праці та підтримки сімей дипломатів. Багато з цих положень закріплені в міжнародних угодах, таких як Віденська конвенція про дипломатичні зносини 1961 року, яка регламентує основні права та обов'язки дипломатичних представників, включаючи соціальний захист [12]. Серед пріоритетних гарантій виділяють наступні:

- 1) охорона здоров'я та медичне страхування. Більшість країн надають своїм дипломатичним службовцям розширене медичне страхування, яке

охоплює лікування за кордоном, часто включаючи екстрену медичну допомогу в країнах із високим ризиком. Наприклад, у США всі дипломатичні службовці мають доступ до комплексного медичного страхування через федеральну програму медичного забезпечення. Ця програма охоплює не лише базові медичні послуги, але й спеціалізовану медичну допомогу, зокрема при роботі в зонах конфлікту. Крім того, медичне страхування поширюється на членів сімей дипломатів, що забезпечує їхній захист і сприяє психологічному комфорту службовців. У Канаді дипломатичні службовці мають доступ до комплексного медичного страхування, програм пенсійного забезпечення та додаткових виплат у випадку роботи в умовах підвищеного ризику [85, с. 402]. Такі соціальні гарантії дозволяють дипломатам та їхнім сім'ям почуватися захищеними навіть під час перебування в країнах із нестабільною політичною ситуацією або високим рівнем загрози. Для України цей досвід є актуальним, оскільки соціальні гарантії в дипломатичній службі ще потребують вдосконалення для підтримки стабільності та відданості дипломатів своєму покликанню;

2) пенсійне забезпечення. Зарубіжні країни, зокрема Канада та Франція, надають дипломатам пенсійне забезпечення, яке компенсує їхню тривалу роботу за кордоном і враховує специфічні ризики їхньої професії. У Канаді, наприклад, дипломатичні службовці беруть участь у державній пенсійній програмі Public Service Pension Plan, яка забезпечує додаткові пенсійні виплати з урахуванням стажу служби та рівня відповідальності. Подібні програми є і у Франції, де дипломатам надаються пільгові умови виходу на пенсію, а також можливість накопичення додаткових виплат за роботу в небезпечних регіонах (Government of Canada, 2023). У США федеральні службовці охоплені Федеральною пенсійною системою (Federal Employees Retirement System, FERS), яка складається з трьох компонентів: - основна державна пенсія (FERS Basic Benefit): це забезпечення, що фінансується урядом, із внесками службовців та роботодавця. Виплати зазвичай базуються на стажі роботи та середньому заробітку за найкращі три роки служби.

Основна пенсія виплачується щомісячно після досягнення пенсійного віку або при певних умовах дострокового виходу на пенсію; - соціальне страхування (Social Security): публічні службовці беруть участь у системі соціального страхування на тих самих умовах, що й приватний сектор. Це забезпечує додаткове джерело доходу після досягнення пенсійного віку; - трастовий фонд заощаджень (Thrift Savings Plan, TSP): це добровільний накопичувальний рахунок, подібний до приватних пенсійних планів 401(k). Службовці можуть інвестувати частину свого доходу в TSP, а уряд додатково сплачує внески до певного рівня. Виплати з TSP можна починати отримувати як одноразову суму або регулярними платежами після виходу на пенсію [100].

Пенсійна система Німеччини передбачає спеціальні умови для так званих «Beamte» – державних службовців на особливих посадах, які не підлягають загальному пенсійному страхуванню. Держслужбовці отримують пенсії напряму з державного бюджету, без створення накопичувальних фондів. Розмір виплати залежить від посадового стажу (мінімум 5 років) і може становити до 71,75% від середнього заробітку за час служби. Пенсії для Beamte автоматично індексуються з урахуванням інфляції та загального рівня зарплат у державному секторі. Це забезпечує стабільність рівня доходу навіть після завершення служби. У свою чергу, у Франції система пенсійного забезпечення для державних службовців варіюється залежно від сектора. У Франції система пенсійного забезпечення для державних службовців варіюється залежно від сектора. Для працівників, які перебувають у важких умовах праці або мають високу фізичну або психічну напругу (військові, поліцейські), є можливість виходу на пенсію раніше, зокрема при досягненні певного віку або стажу. Варто зазначити, що останніми роками уряд Франції активно реформує систему, що передбачає поступове збільшення пенсійного віку та уніфікацію умов для державного і приватного секторів. В Японії пенсійна система для державних службовців поєднує державне страхування з додатковими виплатами. Державні службовці беруть участь у

загальнообов'язковій системі пенсійного страхування, що охоплює більшість працівників. Цей компонент забезпечує базову пенсію, яку отримують всі працівники, зокрема і державні службовці. Крім основної пенсії, публічні службовці в Японії мають додаткові виплати через Kyosai Nenkin, що є аналогом корпоративної пенсії для державного сектору. Система фінансується за рахунок внесків працівників і держави. Держслужбовці також мають можливість робити додаткові внески до пенсійного фонду для отримання підвищених виплат у старості, що дозволяє індивідуально підвищувати рівень пенсійного забезпечення.

3) підтримка та компенсація у разі ризикованих місій. Міжнародне право дозволяє країнам надавати додаткові компенсації дипломатам, які працюють у небезпечних умовах. Віденська конвенція передбачає, що дипломатичні службовці повинні бути захищені від ризиків, які можуть виникнути під час виконання службових обов'язків за кордоном. У Великій Британії система компенсацій включає додаткові виплати для дипломатів, які працюють у країнах із високим рівнем загрози безпеці або політичною нестабільністю. Ці компенсації включають так звану «надбавку за ризик», яка виплачується залежно від рівня небезпеки в країні перебування. Це дозволяє компенсувати можливі ризики та підвищити мотивацію дипломатів працювати в складних умовах. Підтримка дипломатичних службовців є важливим аспектом забезпечення стабільності їхньої роботи в умовах складного міжнародного середовища. Такі заходи включають матеріальну, соціальну та психологічну підтримку, спрямовану на забезпечення ефективного виконання ними службових обов'язків, зниження стресу та адаптацію до специфіки роботи за кордоном. Держави, які зосереджують увагу на всебічній підтримці своїх дипломатів, сприяють підвищенню їхньої продуктивності, мотивації та здатності справлятися з непередбаченими ситуаціями. Одним із прикладів підтримки дипломатів є комплексне соціальне страхування, що включає медичне обслуговування, страхування життя та доступ до медичних послуг у випадку евакуації. Наприклад, у США

Державний департамент забезпечує дипломатів і членів їхніх сімей страховкою, яка покриває не лише лікування в країні перебування, але й транспортування до медичних установ за кордоном у разі необхідності. Подібні програми є важливими для службовців, що працюють у країнах з обмеженим доступом до якісних медичних послуг. Додаткові заходи підтримки дипломатів включають психологічну допомогу, яка є особливо актуальною в умовах тривалих відряджень та роботи в стресових умовах [91, с. 24]. Деякі держави запровадили програми психологічної підтримки, що включають регулярні консультації та доступ до спеціалістів. Наприклад, у Великій Британії діє програма психологічної допомоги для службовців, яка передбачає консультації для подолання стресу, викликаного роботою в кризових регіонах. Такий підхід дозволяє зберегти психологічне здоров'я службовців, що важливо для збереження їхньої продуктивності та адаптивності в складних умовах. У випадках надзвичайних ситуацій багато держав забезпечують дипломатів підтримкою через програми евакуації та компенсації. У Японії, наприклад, Міністерство закордонних справ розробило систему швидкої евакуації дипломатів із зон підвищеного ризику, покриваючи витрати на транспортування та тимчасове житло. Така підтримка забезпечує швидку реакцію в кризових ситуаціях і дозволяє дипломатам повернутися до роботи, коли ситуація стабілізується. Варто зазначити, що комплексна система підтримки дипломатичних службовців є важливим чинником у забезпеченні їхньої мотивації, здатності адаптуватися до умов роботи за кордоном та зосередитися на виконанні службових завдань. Ці заходи дозволяють знизити рівень стресу, пов'язаного з постійними переїздами та перебуванням у країнах із високим рівнем загроз, що сприяє успішному виконанню дипломатичних місій і забезпеченню стабільності міжнародних відносин;

4) підтримка сімей та житлові пільги. Дипломатам часто надаються житлові пільги, які включають забезпечення житлом у країні перебування, а також компенсації витрат на оренду житла, якщо таке житло надається не

повністю. У Німеччині, наприклад, дипломати та їхні сім'ї отримують житло в безпечних районах, що забезпечує не лише комфорт, але й підвищену безпеку. Крім того, дипломатичні службовці мають доступ до послуг консульської допомоги в країнах перебування, що включає підтримку в разі надзвичайних ситуацій, а також освітні та соціальні програми для їхніх дітей, зокрема доступ до міжнародних шкіл (Federal Foreign Office, 2023). Житлові пільги для дипломатичних службовців є ключовою складовою соціальних гарантій, що забезпечують не тільки комфорт і стабільність проживання за кордоном, але й безпеку для самих службовців та їхніх родин. Оскільки дипломатична діяльність часто пов'язана з перебуванням у країнах із різним рівнем економічного розвитку та безпеки, житлові пільги адаптовані до особливих умов, з якими зіштовхуються дипломати під час виконання своїх службових обов'язків. Житло для дипломатів, надане державою, в більшості випадків має розміщуватися у захищених районах, що гарантує безпеку і зменшує ризики, пов'язані з нестабільною політичною ситуацією в країнах перебування. У країнах із високим рівнем загроз, таких як зона збройного конфлікту або високий рівень терористичної загрози, до стандартів безпеки додаються спеціальні заходи, як-от системи відеонагляду, охоронні сигналізації, підвищені стандарти укріплення будівель. Досвід Великої Британії підтверджує важливість таких заходів: Міністерство закордонних справ забезпечує фінансування додаткових заходів безпеки для житлових об'єктів, що використовуються дипломатами в країнах із підвищеним рівнем загроз, таким чином зменшуючи небезпеку для дипломатичних службовців та їхніх сімей. Компенсація витрат на оренду житла є типовою практикою в міжнародній дипломатичній службі, особливо коли службові квартири недоступні. У США, наприклад, витрати на оренду компенсуються з урахуванням рівня цін у місті, де розташоване посольство чи консульство [91, с. 24]. Такий підхід дозволяє дипломатам підтримувати належний рівень проживання відповідно до високих вимог дипломатичної служби і гарантує, що вони не зазнають фінансових труднощів через витрати на житло (U.S.

Department of State, 2023). Аналогічна політика застосовується і в Канаді, де надання компенсацій на житло включає як покриття орендної плати, так і витрат на обслуговування житла для збереження високого рівня комфорту і стабільності проживання. Підтримка сімей дипломатичних службовців також є важливим елементом житлових пільг. Члени родин дипломатів забезпечуються не лише житлом, а й соціальною підтримкою, що включає доступ до шкіл для дітей та спеціальні освітні програми. Такий підхід створює для дипломатів стабільне сімейне середовище, необхідне для збереження психологічної рівноваги під час роботи в умовах, що часто є стресовими та вимагають високої адаптивності. Наприклад, у Німеччині житлові пільги дипломатів включають не лише житло, але й додаткову підтримку для сімей, що охоплює освітні та соціальні програми для дітей, допомогу в питаннях інтеграції в нове культурне середовище. Окрім постійного житла, дипломатичні службовці також отримують компенсації на тимчасове житло в разі непередбачених обставин, наприклад, евакуації або ротації. Це сприяє безперервності виконання обов'язків і забезпечує захист у ситуаціях, коли необхідне швидке переміщення. У Японії передбачена компенсація витрат на тимчасове житло під час ротацій або у разі термінової евакуації, що гарантує не лише безпеку, а й зменшує стресове навантаження на дипломатів та їхні родини. Житлові пільги для дипломатичних службовців регулюються як національними програмами, так і міжнародними нормами, такими як Віденська конвенція про дипломатичні зносини 1961 року. Конвенція передбачає захист дипломатів, включаючи їхню недоторканність та забезпечення належних умов проживання, що відповідає міжнародним стандартам безпеки. Систематичне забезпечення житловими пільгами та належні умови проживання сприяють ефективності роботи дипломатів, забезпечують їхню безпеку та дозволяють повністю зосередитися на виконанні службових обов'язків;

5) підтримка у надзвичайних ситуаціях. Багато країн надають своїм дипломатам спеціальну підтримку у випадку надзвичайних ситуацій, таких

як евакуація через політичну нестабільність або природні катастрофи. Наприклад, Японія має систему екстреної евакуації, яка охоплює як дипломатів, так і членів їхніх сімей. Це включає покриття витрат на переїзд, тимчасове житло та медичне забезпечення. Ця система забезпечує швидке реагування у випадку кризи, зберігаючи безпеку та здоров'я дипломатичних службовців, навіть якщо їм доведеться покинути країну в терміновому порядку [100].

Захист соціальних прав дипломатів на міжнародному рівні забезпечується не лише національними програмами, але й міжнародними документами. Віденська конвенція про дипломатичні зносини закріплює гарантії правового статусу дипломатів, їхніх привілеїв і імунітетів, а також право на соціальний захист, який включає можливість евакуації та забезпечення безпеки в країні перебування. Ці міжнародні норми служать стандартом для національних систем соціального захисту, сприяючи уніфікації соціальних гарантій та підвищуючи рівень безпеки дипломатичних службовців у різних країнах.

Варто підсумувати, що соціальні гарантії дипломатичних службовців є важливим елементом їхнього адміністративно-правового статусу, що забезпечує їхній захист у професійній діяльності та стабільність у складних умовах служби за кордоном. Завдяки таким гарантіям дипломати можуть виконувати свої обов'язки з більшою ефективністю, навіть перебуваючи в ризикованих або складних умовах. Досвід зарубіжних країн підтверджує, що комплексна система соціального захисту сприяє підвищенню морального духу дипломатів, їхній лояльності та професіоналізму, а також відповідає міжнародним стандартам, закріпленим у Віденській конвенції [12].

Також, цікавим є той факт, що у Німеччині та Японії дипломатична служба орієнтована на підготовку спеціалістів у галузях міжнародного права, економіки, науки або конкретних регіонів, де вони будуть працювати. Це дозволяє мати дипломата з високим рівнем експертизи в специфічній сфері, що покращує якість представлення інтересів держави. Наприклад, у

Німеччині спеціалісти з міжнародного права глибоко вивчають правові аспекти міждержавних відносин, що дає їм перевагу у міжнародних переговорах. В Україні доцільно було б запровадити систему підготовки вузькоспеціалізованих дипломатів, що дозволить краще реагувати на виклики, пов'язані з євроінтеграцією, енергетичною безпекою та регіональними конфліктами, підвищуючи ефективність зовнішньої політики держави.

На основі викладеного вище, можна стверджувати, що вивчення зарубіжного досвіду проходження дипломатичної служби є важливим для України, оскільки дозволяє адаптувати кращі міжнародні практики для підвищення ефективності її дипломатичних інституцій. Це сприяє вдосконаленню правових норм, процедур і стандартів підготовки дипломатів, що зміцнює професійний рівень і міжнародний авторитет країни. Опанування передових методів дипломатичної діяльності допомагає Україні забезпечувати власні національні інтереси та досягати цілей на світовій арені в умовах глобальних викликів і зростання міжнародної взаємозалежності.

Таким чином, можна зробити висновок, що зарубіжний досвід виховання дипломатичної служби є цінним для України, оскільки він дозволяє запозичити передові підходи до відбору, навчання, оцінки результатів і соціального забезпечення дипломатів. Впровадження цих практик в Україні допоможе підвищити професійний рівень дипломатичної служби та забезпечити її адаптацію до сучасних викликів, зміцнюючи тим самим позиції держави на міжнародній арені. Досвід відбору на дипломатичну службу демонструє важливість комплексного підходу, що включає тестування на знання, комунікативні навички, емоційну стійкість та етичні цінності. Країни з високими стандартами відбору забезпечують свої дипломатичні служби висококваліфікованими кадрами, які можуть ефективно представляти інтереси держави на міжнародній арені. Україні варто розглянути можливість адаптації цих методів з метою вдосконалення

національної системи підготовки дипломатичних кадрів і забезпечення ефективної зовнішньої політики.

ВИСНОВКИ

У магістерському дослідженні проведено комплексне вивчення та систематизацію теоретичних, правових та практичних особливостей дипломатичної служби в цілому та адміністративно-правового статусу дипломатичного службовця зокрема. У висновках сформульовано найбільш суттєві результати та положення проведеного дослідження, а також наведено теоретичні та нормативні узагальнення щодо особливостей адміністративно-правового статусу дипломатичного службовця. Серед таких результатів варто зазначити наступні:

1. Проаналізовано та систематизовано наукові підходи до визначення дефініції «дипломатична служба». Проаналізовано нормативне визначення зазначеного поняття та встановлено, що Закон України «Про дипломатичну службу» 2018 р. закріпив, що дипломатична служба – це державна служба особливого характеру, яка полягає у професійній діяльності посадових осіб дипломатичної служби, пов'язаній з реалізацією зовнішньої політики України, захистом національних інтересів України у сфері міжнародних відносин, а також прав та інтересів громадян і юридичних осіб України за кордоном.

2. Встановлено, що законодавство до системи дипломатичної служби відносить: 1) Міністерство закордонних справ України; 2) представництва Міністерства закордонних справ України на території України; 3) закордонні дипломатичні установи України.

3. За результатами досліджень у сфері міжнародних відносин, виділено основні ознаки дипломатичної служби: 1) представницький характер; 2) інституційна структура; 3) функціональна орієнтованість на переговори; 4) правове забезпечення; 5) інформаційно-аналітична діяльність; 6) культурна та публічна дипломатія.

4. Визначено, що з'ясування принципів дипломатичної служби забезпечує системний підхід до здійснення зовнішньої політики держави, підвищує її ефективність і допомагає підтримувати стабільність у міжнародних відносинах, що є ключовими чинниками для сучасної держави в умовах глобалізації та складної міжнародної динаміки.

Проаналізовано та систематизовано основні принципи дипломатичної служби, зокрема: принцип верховенства права; принцип законності; принцип гуманізму і соціальної справедливості; принцип відстоювання національних інтересів України; професіоналізму, компетентності, ініціативності, об'єктивності, чесності, порядності, належного виконання обов'язків та додержання трудової дисципліни тощо. Окремо визначено та проаналізовано «принцип гендерної рівності на дипломатичній службі» та обґрунтовано необхідність його закріплення в законодавстві.

5. Встановлено, що функції дипломатичної служби є ключовими для реалізації зовнішньої політики та забезпечення національних інтересів держави. Її актуальність зумовлена глобалізацією, зростанням міжнародної взаємозалежності та необхідністю ефективного управління міждержавними відносинами в умовах динамічних змін на світовій арені. Відповідно, виділено такі функції як: представницька; інформаційно-аналітична; консульська; координаційна; переговорна та культурно-дипломатична.

6. Визначено та систематизовано нормативно-правові акти, що є основою та підґрунтям проходження дипломатичної служби та визначення правового статусу дипломатичного службовця. Серед таких актів: Конституція України, Закон «Про дипломатичну службу», Закон «Про запобігання та протидію корупції», Закон «Про державну службу», а також міжнародні договори та підзаконні акти, рішення Конституційного суду та ін. З'ясовано, що чітка систематизація нормативних актів сприятиме захисту прав дипломатичних представників на рівні міжнародного права, зокрема забезпеченню дипломатичного імунітету та привілеїв, які є необхідними для

виконання ними службових обов'язків без перешкод з боку іноземних держав. Крім того, систематизація правових норм створює юридичну базу для професійної підготовки та діяльності дипломатів, формує стабільне середовище для реалізації дипломатичної політики та захисту інтересів держави на міжнародній арені. Визначення чітких правових рамок також сприяє прозорості та підзвітності дипломатичної служби, що особливо важливо в умовах підвищеної уваги до зовнішньополітичної діяльності з боку суспільства та міжнародної спільноти.

7. З'ясовано, що правовий статус дипломатичного службовця закріплений у значній кількості нормативних актів різної юридичної сили, які включають міжнародні договори, Конституцію України, закони та відомчі нормативні акти. Правовий статус дипломатичного службовця є важливим не лише для індивідуального рівня, але й для забезпечення стабільності та ефективності міжнародних відносин. Через свої нормативні, юридичні та професійні аспекти цей статус служить основою для формування конструктивного та продуктивного взаємодії між державами, стабілізуючи політичну ситуацію, впливаючи на розвиток зовнішньої політики.

8. Визначено, що адміністративно-правовий статус дипломатичного службовця входять: права, обов'язки, правові гарантії та відповідальність. Адміністративно-правовий статус дипломатичного службовця є фундаментальним елементом правового регулювання його діяльності, оскільки встановлює основи його правового положення, обов'язків і гарантій під час виконання функцій. З наукової точки зору, статус дипломатичних службовців забезпечує ефективність їхньої роботи через систему імунітетів, правових гарантій та соціальних пільг, що сприяє збереженню стабільності міждержавних відносин. Адміністративно-правовий статус передбачає не лише захист дипломатів, але й визначає їхню відповідальність перед державою, яку вони представляють, що створює систему підзвітності й забезпечує дисципліну. Це особливо важливо для збереження правопорядку, адже дипломати підпорядковуються як внутрішнім правовим актам своєї

держави, так і міжнародним нормам, що регулюють етичну та професійну поведінку.

Також визначено, що гарантії реалізації правового статусу дипломатичного службовця забезпечують правову стабільність, підтримують ефективність дипломатичної служби та сприяють розвитку міжнародної довіри. Встановлена система гарантій дозволяє державам зберігати цілісність дипломатичної служби, мінімізуючи ризики та конфлікти, які можуть виникати у процесі міжнародної взаємодії.

9. Проаналізовано зарубіжний досвід проходження дипломатичної служби та особливості статусу дипломатичного службовця на прикладі таких країн як: США, Велика Британія, Канада, Франція, Норвегія та Японія.

З'ясовано, що процедури відбору персоналу, встановлені в системах державної служби країн-членів ЄС, намагаються поєднати два принципи, які, в деяких випадках, вимагаються конституцією країни. Одним з цих принципів є право на рівний доступ кожного кваліфікованого громадянина до державної служби. Кожен громадянин має право на державне працевлаштування за умови, що службовець відповідає загальним вимогам, встановленим законодавством, а також конкретним вимогам, встановленим у оголошенні про вакансію. Інший принцип стосується зацікавленості державного управління у відборі найкращих кандидатів на державну службу (принцип заслуг).

10. Проведено аналіз проходження дипломатичної служби в таких аспектах як: особливості вступу на дипломатичну службу; особливості системи оцінки результатів роботи дипломатичних службовців; визначення та забезпечення соціальних гарантій для дипломатичних службовців та ін.

Зарубіжний досвід проходження дипломатичної служби є цінним для України, оскільки він дозволяє запозичити передові підходи до відбору, навчання, оцінки результатів і соціального забезпечення дипломатів. Впровадження цих практик в Україні допоможе підвищити професійний рівень дипломатичної служби та забезпечити її адаптацію до сучасних

викликів, зміцнюючи тим самим позиції держави на міжнародній арені. Досвід відбору на дипломатичну службу демонструє важливість комплексного підходу, що включає тестування на знання, комунікативні навички, емоційну стійкість та етичні цінності. Країни з високими стандартами відбору забезпечують свої дипломатичні служби висококваліфікованими кадрами, які можуть ефективно представляти інтереси держави на міжнародній арені.

Отже, враховуючи викладені висновки варто зазначити, що адміністративно-правовий статус дипломатичного службовця має певні нормативні вираження, втім, зважаючи на особливості політичної, економічної та соціальної ситуації в Україні все ж, варто говорити про необхідність удосконалення та розвитку окремих питань проходження дипломатичної служби та статусу дипломатичного службовця. Досвід зарубіжних колег, у окремих питаннях може бути практично корисним та дозволить максимально оптимізувати правила та процедури проходження дипломатичної служби.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 20.10.2024 р.).
2. Адміністративні послуги місцевих органів державної влади: монографія / А.О. Черемис, М.Д. Лесечко, А.В. Ліпенцев, А.О. Каляєв, В.М. Ципук, О.Л. Пастух, О.В. Поляк ; за заг. ред. А.О. Черемиса. Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2004. 152 с.
3. Аналітичні матеріали офіційного сайту Центру адаптації державної служби до стандартів Європейського Союзу. URL: <http://www.center.gov.ua> (дата звернення 11.10.2024 р.)
4. Бабич В. А. Принципи функціонування Державної виконавчої служби. *Адвокат*. 2011. № 11. С. 34-37.
5. Биркович Т.І. Правове регулювання дипломатичної служби в Україні. Дис. ... на здобуття наук. ступ. канд. юрид. наук. 12.00.07. Запоріжжя, 2007. 183 с.
6. Битяк Ю. П. Проблеми нормативно-правового регулювання оцінки діяльності державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування. *Вісник академії правових наук України: зб. наук. праць*. Харків. 2005. № 4. С. 116-123.
7. Біла Л. Р. Щодо визначення поняття та змісту правового статусу державного службовця. *Наукові праці Одеської національної юридичної академії*. 2007. Т. 6. С. 131-140.
8. Біла-Тіунова Л.Р. Службова кар'єра в Україні : монографія. Одеса : Фенікс, 2011. 540 с.
9. Буличева Н. А. Електронне урядування у сфері надання адміністративних послуг органами державної влади. *Юридичний*

- часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2011. № 2(2). С. 28-37.
10. Валевський О. Л. Державне управління як інструмент впровадження реформ в Україні. *Аналітика і влада*. 2014. № 6. С. 139-144.
 11. Веселовський А. Як має змінитися дипломатична служба України після перемоги Зеленського. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/experts/2019/04/22/7095462> (дата звернення 11.10.2024 р.)
 12. Віденська конвенція про дипломатичні зносини від 18.04.1961. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_048 (дата звернення 11.10.2024 р.)
 13. Галай В. О. Сучасна концепція принципів публічної служби в адміністративному праві України: дис. ... д-ра юрид. наук. Ірпінь, Університет державної фіскальної служби України. 2020. 581 с.
 14. Горещька Т. О. Використання інструментів міжнародної технічної допомоги Європейського Союзу як передумова ефективної модернізації державного управління в Україні. *Ефективність державного управління*. 2014. Вип. 32. С. 346-353.
 15. Гончарова А. О. Дипломатична служба як складова частина державної служби України. *Актуальні проблеми державного управління*. 2011. № 1. С. 420-424.
 16. Даниленко Ю.С. Щодо сутності оцінювання у державній службі. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/bf2ac22e-90ac-4576-af6a-5bc777e69998/content> (дата звернення 11.10.2024 р.)
 17. Деякі питання підготовки та виконання програми Всеохоплюючої інституційної розбудови у рамках ініціативи Європейського Союзу «Східне партнерство». URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2078-2010-%D1%80>. (дата звернення 11.10.2024 р.)

- 18.Гнидюк Н. Визначення поняття публічної адміністрації в ACQUIS COMMUNAUTAIRE. Законодавство України. Науково-практичні коментарі. 2006. № 10. С. 74-77.
- 19.Зарубіжний досвід підготовки державних службовців як умова ефективної реалізації їх економічних і соціальних функцій. Заохочення самоосвіти. URL: <http://skyglobe.ru/referat/referat/59066> (дата звернення 11.10.2024 р.)
- 20.Карабін Т.О. Проблеми визначення суб'єктного складу публічної адміністрації. Прикарпатський юридичний вісник. 2015. Вип. 3. С. 164–169.
- 21.Ківалов С.В., Біла-Тіунова Л.Р. Публічна служба в Україні : підручник. Одеса : Фенікс, 2009. 688 с.
- 22.Клиніна Т. Міжнародна наукова конференція «Сучасна українська дипломатична служба: шлях тривалістю 100 років». *Український історичний журнал*. 2018. № 1. С. 23-29.
- 23.Кодекс адміністративного судочинства від 6 липня 2005 р. / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text> (дата звернення: 29.10.2024 р.)
- 24.Колодій А. М. Принципи права: генеза, поняття, класифікація та реалізація. *Альманах права*. 2012. С. 40-44.
- 25.Кондик О. П. Особливості реалізації дипломатичними представництвами інформаційної функції. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2015. Вип. 5. С. 359-365
- 26.Кочубей Ю. М. Імідж дипломата – імідж країни. *Дипломатична акад. України. Науковий вісник*. Київ. 2001. Вип. 5: Українська зовнішня політика та дипломатія: десять років незалежності. С. 30-33.
- 27.Кроленко В. О. Державні цільові програми у вітчизняному механізмі правового регулювання: еволюція концепції. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2013. № 2. С. 213-220.

28. Кузьменко О. В. Гарантії в праві (адміністративно-правовий аспект) *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ України*. 2014. № 1. С. 94-103.
29. Лазор О. Інститут публічної служби в Республіці Італія. Демократичні стандарти професійного навчання та діяльності публічних службовців: теорія, практика. : матеріали міжнар. наук.-практ. конференції (22 березня 2007 р.) : у 2 ч. / за наук. ред. канд.. фіз.-мат. наук., доцента П.І. Шевчука. Львів : ЛРІДУ НАДУ. 2007. Ч. 1 С. 253-258.
30. Липовська Н. Система імперативів у державній службі в період соціально-економічних трансформацій. Актуал. пробл. держ. упр. : зб. наук. пр. Дніпро : ДРІДУ НАДУ. 2006. № 2(24). С. 190-200.
31. Литвин О. В. Адміністративно-правове регулювання статусу державного службовця в Україні : автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. юрид. наук. : спец. 12.00.07 «адміністративне право і процес ; фінансове право ; інформаційне право». Ірпінь, 2009. 20 с.
32. Лозовська Л. І. Механізми взаємодії місцевого самоврядування країн Європейського Союзу з наднаціональними структурами URL: http://www.rusnauka.com/26_NII_2009/Gosupravlenie/52135.doc.htm (дата звернення 11.10.2024 р.)
33. Малиновський В. Я. Словник термінів і понять з державного управління: 2-ге вид., доповн. і виправл. Київ : Центр сприяння інституц. розвитку держ. Служби. 2005. 254 с.
34. Махді С. С. Організаційно-правові засади забезпечення гендерної рівності в системі державного управління країн ЄС : досвід і перспективи його адаптації в Україні. Вип. 1. Том 1. 2018. С. 162-165.
35. Матяж І. Б. Українська дипломатична служба 1917-1921 рр.: формування інструментарію публічної дипломатії. *Український історичний журнал*. 2018. № 4. С. 45-59.

36. Модель адміністративно-територіальної реформи в Україні. URL: <http://ist.ospua.info/index.php?m=modeltext> (дата звернення 11.10.2024 р.)
37. Мостова Д. Ю. Наукові підходи до визначення поняття «дипломатія» у публічному управлінні. URL: <http://goal-int.org/> (дата звернення 12.04.2024 р.)
38. Мунтян В. В. Державні цільові програми як інструмент фінансування молодіжної політики в Україні. *Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2018. Вип. 6(2). С. 127-131.
39. Нікончук А. М. Теоретичні засади децентралізації влади в процесі розвитку місцевого самоврядування в Україні. *Право і безпека*. 2011. № 5 (42). С. 30-34.
40. Новак-Каляєва Л. М. Інноваційні підходи до управління як імперативи децентралізації системи влади в Україні / Теоретичні та прикладні питання державотворення : електрон. наук. фах. вид. / Одес. регіон. ін-т держ. упр. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2015. Вип. 16. 310 с. С. 32-56.
41. Нові шляхи розв'язання регіональних проблем у країнах центральної та східної Європи. URL: http://www.logincee.org/remote_libraryitem/8283?lang=mk (дата звернення 11.10.2024 р.)
42. Олуйко В. Особливості реформування публічної адміністрації в Україні. *Вісн. держ. служби України*. 2006. № 3. С. 24-26.
43. Опанасюк, Г. Тенденції підготовки державних службовців у країнах Центральної та Східної Європи : монографія. Київ : УАДУ. 2019. 284 с.
44. Організація діяльності державного службовця. [М. Канавець (кер. авт. колективу), Ю. Лихач, А. Кукуля, В. Дівак, І. Рошин, О. Бутенко, О. Рачинська, Р. Міщенко, Р. Попов, С. Кух, Ю. Федина, Ю. Щепотко; за заг. ред. К. Ващенка]. Київ : Центр адаптації державної служби до стандартів Європейського Союзу. 2018. 320 с.

- 45.Офіційний сайт Центру адаптації державної служби до стандартів ЄС.
URL: <https://www.center.gov.ua/> (дата звернення 11.10.2024 р.)
- 46.Офіційний сайт Європейсько го союзу «Europe». Consolidated version of the Treaty Establishing the European Community. URL: http://europa.eu/eur-lex/en/treaties/dat/C_2002325EN.003301.html (дата звернення 11.10.2024 р.)
- 47.Офіційний сайт Міністерства закордонних справ України. URL: <https://mfa.gov.ua/> (дата звернення 11.10.2024 р.)
- 48.Панова Н. С. Правовий статус Комісії з питань вищого корпусу державної служби. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2019. № 4. Т.1. С. 50-54 URL: http://www.sulj.oduvs.od.ua/archive/2019/4/part_1/13.pdf (дата звернення 11.10.2024 р.)
- 49.Передумови та особливості децентралізації влади у Центральній та Східній Європі. URL: <http://www.politik.org.ua/vid/magcontent.php3?m=1&n=74&c=1749> (дата звернення 11.10.2024 р.)
- 50.Перспективи вдосконалення системи територіальної організації влади. URL: <http://soskin.info/ea/2007/7-8/200711.html> (дата звернення 11.10.2024 р.)
- 51.Пилипишин В. П. Вплив процесів інтеграції на національні системи державного управління. URL: <http://archive.nbu.gov.ua/e-journals/FP/2011-3/11pvpcdu.pdf> (дата звернення 11.10.2024 р.)
- 52.Піляєв І.С. Рада Європи в сучасному євроінтеграційному процесі: Монографія. Київ : Юрид. кн. 2013. 436 с.
- 53.Плевак С. М. Трансформація системи державного управління республіки Польща. Київ : Вид-во НАДУ. 2018. С.77.
- 54.Про дипломатичну службу : Закон України від 07 червня 2018 р. № 2449-VIII / Верховна Рада України. URL:

- <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19> (дата звернення: 02.10.2024 р.)
55. Про запобігання корупції : Закон України від 14 жовтня 2014 р. № 1700-VIII / Верховна Рада України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18> (дата звернення: 21.10.2024 р.)
56. Про державну службу : Закон України від 10 грудня 2015 р. № 889-VIII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19> (дата звернення: 02.10.2024 р.)
57. Про затвердження Положення про Міністерство закордонних справ України: Постанова Кабінету Міністрів України від 30.03.2016 № 281. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/281-2016-%D0%BF#Text> (дата звернення 11.10.2024 р.)
58. Про міжнародні договори України: Закон України від 29.06.2004 № 1906-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1906-15> (дата звернення 12.11.2024 р.)
59. Порівняльні аспекти здійснення місцевого самоврядування як досвід, корисний для України. Проблеми відносин між центральними, регіональними і місцевими органами влади. URL: <http://pdp.org.ua/analytics/local-government/965-63a-a5-visnyk> (дата звернення 11.10.2024 р.)
60. Посібник для керівників державної служби / [Ю. Лихач (кер. авт. колективу), М. Канавець, Р. Попов, А. Малюга, Н. Шамрай, С. Гербеда, А. Мацокін, Н. Чермошенцева, С. Селіванов, Н. Щербак, В. Дівак, Г. Третяченко, Ю. Єрченко, М. Постоловська, О. Бутенко, Л. Михалик; за заг. ред. Н. Алюшиної]. Київ : ТОВ «ВІСТКА». 422 с.
61. Прилуцька М. О. Поняття «державна служба» в історико-правовому аспекті. Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2014. № 1. С. 149-155.

- 62.Публічна служба. Зарубіжний досвід та пропозиції для України / [за заг. ред. В.П. Тимощука, А.М. Школика]. Київ : Конус-Ю, 2007. 735 с.
- 63.Пузанова Т. А. Поняття та значення принципів державної служби. *Право і Безпека*. 2019. № 5. С. 53-56.
- 64.Пухтецька А. «Європейський адміністративний простір» як новела української адміністративно-правової науки: понятійно-термінологічна характеристика. *Юридична Україна*. 2006. № 8. С. 41-45.
- 65.Рекомендації Комітету Міністрів державам-членам Ради Європи щодо кодексів поведінки державних службовців URL: <http://crimecor.rada.gov.ua/komzloch/control/uk/publish/article/> (дата звернення: 02.10.2024 р.)
- 66.Савченко Б. Зміна пріоритетів у реформуванні державної служби як передумова успішної інтеграції України до ЄС. *Актуаль. пробл. держ. упр. : зб. наук. прац.* Харків : Магістр. 2015. № 3. С.291-296.
- 67.Серьогін С. Взаємодія держави й суспільства та роль державного управління в цьому процесі: синергетичний підхід. Теорія та практика державного управління : зб. наук. праць. Харків : Магістр, 2007. Вип.1 (16). С. 11-17.
- 68.Сичова В. Стан законодавчого забезпечення політичної опозиції та державного управління в Україні. *Вісник НАДУ*. Київ : НАДУ. 2006. № 2. С. 360-368.
- 69.Сірук М. Українській дипломатії – 100. URL: <https://day.kyiv.ua/uk/article/den-planety/ukrayinskiy-dyplomatiyi-100> (дата звернення 12.04.2024 р.)
- 70.Скакальський О. М. Державні цільові екологічні програми: сутність та шляхи формування на регіональному рівні. *Аспекти публічного управління*. 2015. № 7-8. С. 85-93.
- 71.Скрипник О. А. Структурно-функціональна перебудова як інструмент удосконалення системи державного управління у сфері охорони

- здоров'я в Україні. *Держава та регіони*. Сер. : Державне управління. 2013. № 1. С. 179-182.
72. Службове право України: словник термінів / за заг. ред. Т. О. Коломоєць, В. К. Колпакова. Запоріжжя: Гельветика, 2017. 340 с.
73. Статут Організації Об'єднаних Націй і Статут Міжнародного Суду від 26.06.1945. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_010 (дата звернення 11.10.2024 р.)
74. Сторожук О. Р. Організаційно-правові засади проходження дипломатичними працівниками дипломатичної служби. Дис. ... на здобуття наук. ступ. канд. юрид. наук. Київ: Національний університет біоресурсів та природокористування України. 2014. 200 с.
75. Теорія та практика застосування Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод: компендіум / за заг. ред. О. В. Сердюка, І. В. Яковюка. Харків: Право, 2017. 374 с.
76. Телешун С. Структурні елементи вертикалі політичної влади і державного управління та органи місцевого самоврядування. *Право України*. 2001. №6. С. 28-31.
77. Тенденції та перспективи європейської інтеграції України : державно-управлінські виміри : монографія : за заг. ред. В.В. Корженка, Н.М. Мельтюхової. Харків : Магістр, 2007. 268 с.
78. Тертичко, В. Системний підхід як підґрунття аналізу державної політики. *Вісн. НАДУ*. Київ : НАДУ. 2005. №1. С. 78-85.
79. Титаренко М. В. Службове право у системі національного права України: питання виокремлення. *Вісник Запорізького національного університету*. Юридичні науки. 2018. № 2. С. 87-98.
80. Тіщенко С. О., Селецький О. В. Виникнення трудових правовідносин з дипломатичними працівниками. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2015. № 2. С. 132-139.

- 81.Токовенко В. Системний підхід у методології дослідження сутності державного управління в сучасному суспільстві. *Вісн. НАДУ*. Київ : НАДУ. 2005. № 5. С. 86-93.
- 82.Трайтлі В. Ю. Державні цільові програми як об'єкт аудиту ефективності. *Вісник Університету банківської справи Національного банку України*. 2016. № 1. С. 203-207.
- 83.Федець А. Сучасні моделі державної служби. Актуал. пробл. держ. упр. : зб. наук. пр. Одеса : ОРІДУ НАДУ. 2005. № 2. С. 235-253.
- 84.Федчишин С. А. Вимоги до осіб, які претендують на вступ на дипломатичну службу України. *Актуальні проблеми держави і права*. 2020. Вип. 86. С. 235-245.
- 85.Федчишин С. А. Дипломатична служба України: проблеми теорії, організації та правового забезпечення: монографія. Харків: Право, 2020. 528 с.
- 86.Федчишин С. А., Матюхіна Н. П. Дисциплінарна відповідальність працівників дипломатичної служби України. Дисциплінарно-деліктне право України: навч. посіб. / за заг. ред. Т. О. Коломоєць, В. К. Колпакова. Київ: Ін Юре, 2016. С. 110-154.
- 87.Харитонов О. Порівняльне право Європи: Основи порівняльного правознавства. Європейські традиції. Харків : Одісей. 2002. 592 с.
- 88.Хачатурян Х. Сутність та напрями інноваційного розвитку державної служби в Україні. *Менеджер*. 2016. № 1(35). С. 16-21.
- 89.Цветков В.Суспільна трансформація і державне управління в Україні : політико-правові детермінанти : монографія. Київ : Ін Юре, 2003. 496 с.
- 90.Центр адаптації державної служби до стандартів Європейського Союзу. URL: <http://www.center.gov.ua/pro-tsentr/derzhavni-zakupivli-tsentru/richnij-plan-zakupivel-2018/itemlist/user/658-supermario?start=110>
(дата звернення 11.10.2024 р.)

- 91.Ціватий В. Г. Підвищення професійної майстерності, модель ротації та кар'єрне зростання дипломатів США. *Зовнішні справи*. 2014. № 7. С. 24-27.
- 92.Школик А. Правовий статус працівників патронатної служби. Актуальні питання реалізації нового Закону України «Про державну службу» : зб. матеріалів Всеукраїнського форуму вчених-адміністративістів. Запоріжжя. 2016. 248 с.
- 93.Шуліпа О. В. Міжнародно-правові стандарти публічної служби: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Київ, Інститут законодавства Верховної Ради України. 2016. 19 с.
- 94.Щодо відповідності Конституції України (конституційності) Указу Президента України «Про деякі питання керівництва зовнішньополітичною діяльністю держави»: Рішення Конституційного Суду України від 15.01.2009 р. № 2-рп/2009. *Офіційний вісник України*. 2009. № 5. Ст. 139.
- 95.Янюк Н. Конфлікт інтересів як причина корупції на публічній службі: правові засоби запобігання і протидії. *Вісник Львівського університету. Серія юридична*. 2012. Випуск 55. С. 139-146.
- 96.Янюк Н. В. «Посадова» і «службова» особи публічної адміністрації: проблема понятійного апарату в законодавстві України. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція*. 2014. Вип. 10-2 (1). С. 91-94.
- 97.Bui-Xuan O. Paritie haute fonction publique. *Nomos*. 2017. Vol. 37(1). P. 403-420.
- 98.Independent Office for Police Conduct. URL: <https://policeconduct.gov.uk/complaints-and-appeals/information-police-officers-and-staff> (last accessed: 22.10.2024).
- 99.Ethics in the public service: Current issues and practice. Paris: OECD, 1996. p. 14 (Series «Public Management Occasional Papers», no. 14).

100. The Principles of Public Administration / SIGMA, 2014 (Chapter 3 «Public service and Human Resource Management»). URL: <http://www.sigmaweb.org/publications/principles-public-administration.htm> (last accessed: 22.10.2024)
101. The Prospects for Civil Service Reform: Ready, Willing and Able? Research of Georgian Institute for Public Administration (GIPA) for the UK Government Department for International Development. URL: https://www.geowel.org/files/the_prospects_for_civil_service_reform.pdf (last accessed: 22.10.2024).
102. Fedchyshyn S., Matyukhina N. Legal Regulation of Political Impartiality of the Civil Service in Ukraine. The institutionalisation of public relations in the fight against corruption: the experience of countries of Eastern and Western legal traditions (universal theoretical framework for relevant anti-corruption law of Ukraine): collective monograph. Volume 2. Tallinn: Baltija Publishing. 2019. P. 25-45.

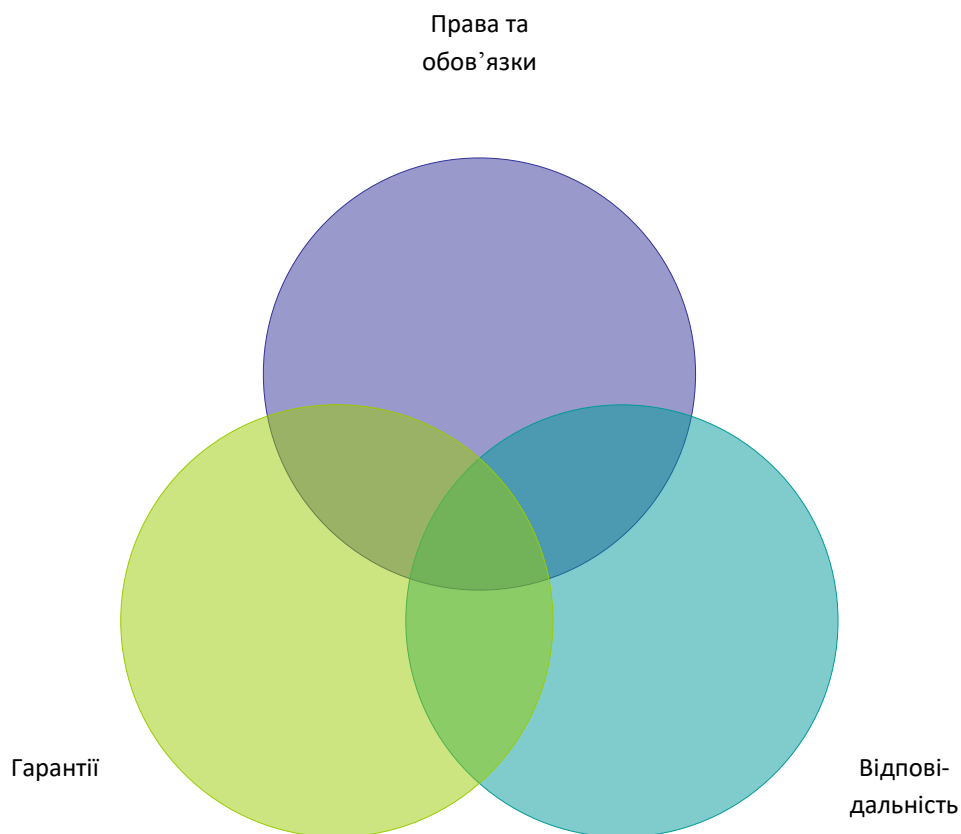
ДОДАТКИ:

ДОДАТОК 1.

№	КРАЇНА	ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ
1	Україна	Дипломатична служба – це частина державної служби, яка забезпечує функціонування Міністерства закордонних справ України, закордонних дипломатичних установ, а також представництв держави в міжнародних організаціях
2	США	Дипломатична служба – це організаційна структура, що підтримує реалізацію зовнішньої політики та представляє інтереси США за кордоном. У її рамках функціонують офіцери, відповідальні за двосторонні і багатосторонні відносини, а також забезпечення правової, економічної та культурної дипломатії
3	Великобританія	Дипломатична служба – це частина державної служби, що підтримує роботу Міністерства закордонних справ, співдружності та розвитку (FCDO). Її діяльність спрямована на забезпечення національної безпеки, економічних інтересів, міжнародного розвитку, а також захист прав британських громадян за кордоном
4	Німеччина	Дипломатична служба – це державний орган, що забезпечує політичні та економічні зв'язки з іншими державами, а також захист прав і законних інтересів громадян Німеччини за кордоном
5	Франція	Дипломатична служба – це частина системи публічної служби, яка регулюється кодексами адміністративного права та низкою нормативних актів Міністерства Європи та закордонних справ. Дипломатичні установи відповідають за реалізацію зовнішньої політики Франції, захист громадян, просування економічних інтересів, а також розвиток культурних і наукових зв'язків

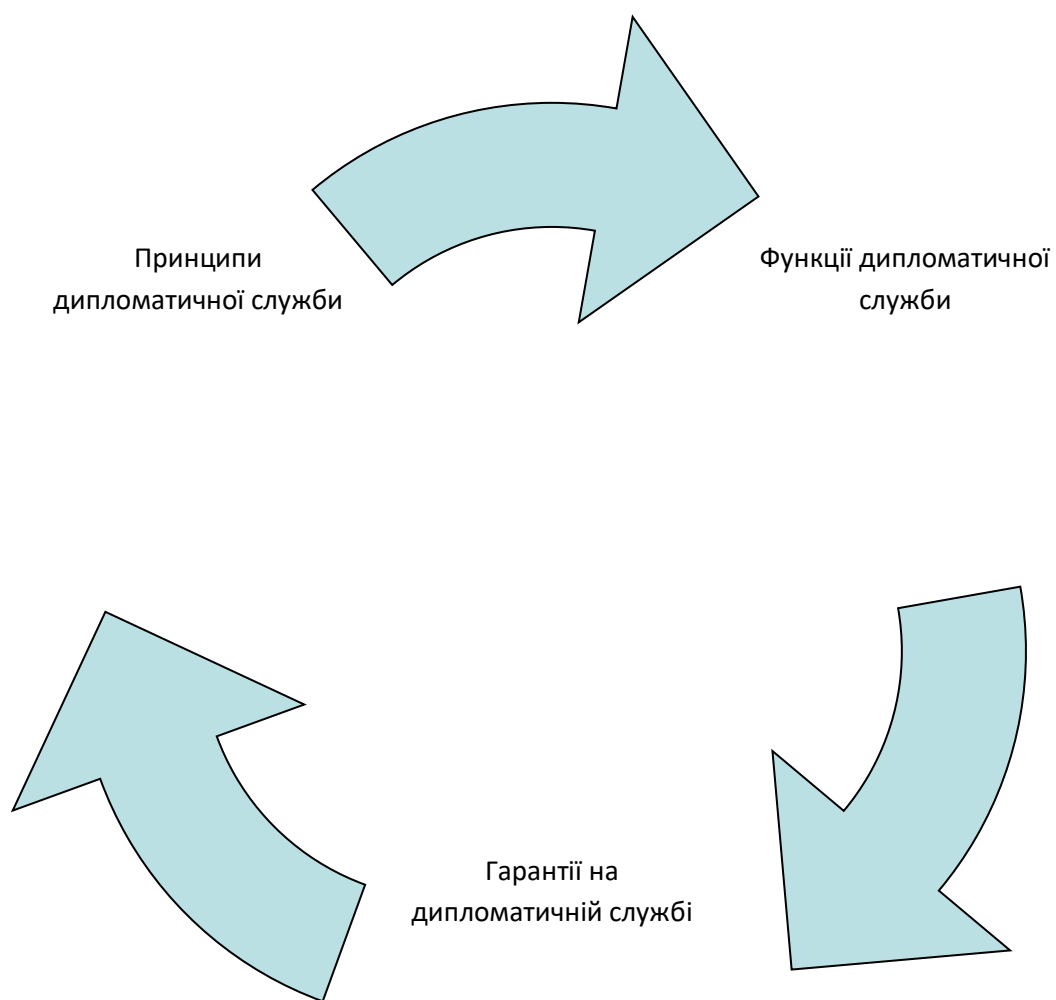
Поняття «дипломатична служба» в Україні та окремих країнах

ДОДАТОК 2.

**Складові адміністративно-правового статусу дипломатичного
службовця**

ДОДАТОК 3.

Система реалізації дипломатичної служби